

“DET MÅSTE VI ÄNDRA PÅ!”

*Fortsättning på Framtidskommissionens rapport
till ELM:s årskonferens 2021.*

Kapitel 6-7.

Förenklad innehållsförteckning

Förenklad innehållsförteckning	2
Detaljerad innehållsförteckning	3
Inledning	5
Sammanfattning	9
6. Diskussion av resultatet	16
7. Tre fokusområden för framtiden	50
8. Avslutning	53

Detaljerad innehållsförteckning

Förenklad innehållsförteckning	2
Detaljerad innehållsförteckning	3
Inledning	5
Korrigeringar och kompletteringar	5
Komplettering till fråga 18	5
Korrigerat diagram till fråga 23 och 24	6
Komplettering av fråga 29	7
Sammanfattning	9
Sammanfattning av ELM:s medlemsutveckling 1995-2020	10
Sammanfattning av enkätundersökning, djupintervjuer och processarbete	10
Sammanfattning av fallstudien	12
Sammanfattning av diskussionen	12
Tre fokusområden för framtiden	14
6. Diskussion av resultatet	16
6.1 Att “räkna folket” – ELM i siffror	17
6.1.1 ELM:s medlemsutveckling	17
6.1.2 Sekularisering och urbanisering	18
6.1.3 Vad hade man kunnat göra?	19
6.1.4 Reflektioner inför de kommande åren	20
6.1.5 Vad kan vi faktiskt göra?	22
6.2 Enkätundersökningen	23
6.2.1 Gemenskap och utanförskap	23
6.2.2 Förkunnelse och bekännelse	25
6.2.2.1 Förkunnelse	25
6.2.2.2 Bekännelsetrohet	26
6.2.2.3 Bibeltrohet	28
6.2.3 Slutenhet och öppenhet	30
6.2.3.1 Slutenhet i barndomens förening/församling	30
6.2.3.2 Slutenhet idag	32
6.2.4 Förening, församling och andligt ledarskap	36

6.2.4.1 Ett historiskt perspektiv: ”Bibeltrogna Vänner är ett missionssällskap och intet kyrkosamfund”	37
6.2.4.2 Förening eller församling?	38
6.2.4.3 Andligt ledarskap i missionsföreningarna inklusive kvinnligt ledarskap	41
6.2.5 Missionen i Sverige och utomlands	42
6.2.5.1 Har äldre verksamhetsformer blivit ersatta?	43
6.2.5.2 Vem har bollen?	44
6.2.5.3 Har utlandsmissionen spelat ut sin roll?	46
6.3 Fallstudien	47
7. Tre fokusområden för framtiden	50
7.1 Kommunikation	50
7.2 Identitet och vision	51
7.3 Mission	52
8. Avslutning	53

Inledning

Precis när Framtidskommissionen skulle sammanfatta sitt arbete och slutföra rapporten decimerades gruppen av att Daniel Ringdahl blev förälder och inte kunde arbeta de sista dagarna innan årskonferensen. Kommissionen valde att gå vidare och publicera resultatet så långt man hade hunnit, men kapitlen med diskussion och förslag på tre fokusområden fick lämnas ofärdiga.

Det här dokumentet utgör kapitel 6-7 i rapporten och kompletterar alltså den redan publicerade rapporten. Fotnoterna i ursprungsrapporten, som benämnde Daniel Ringdahls frånvaro, har tagits bort i den här versionen.

Korrigeringar och kompletteringar

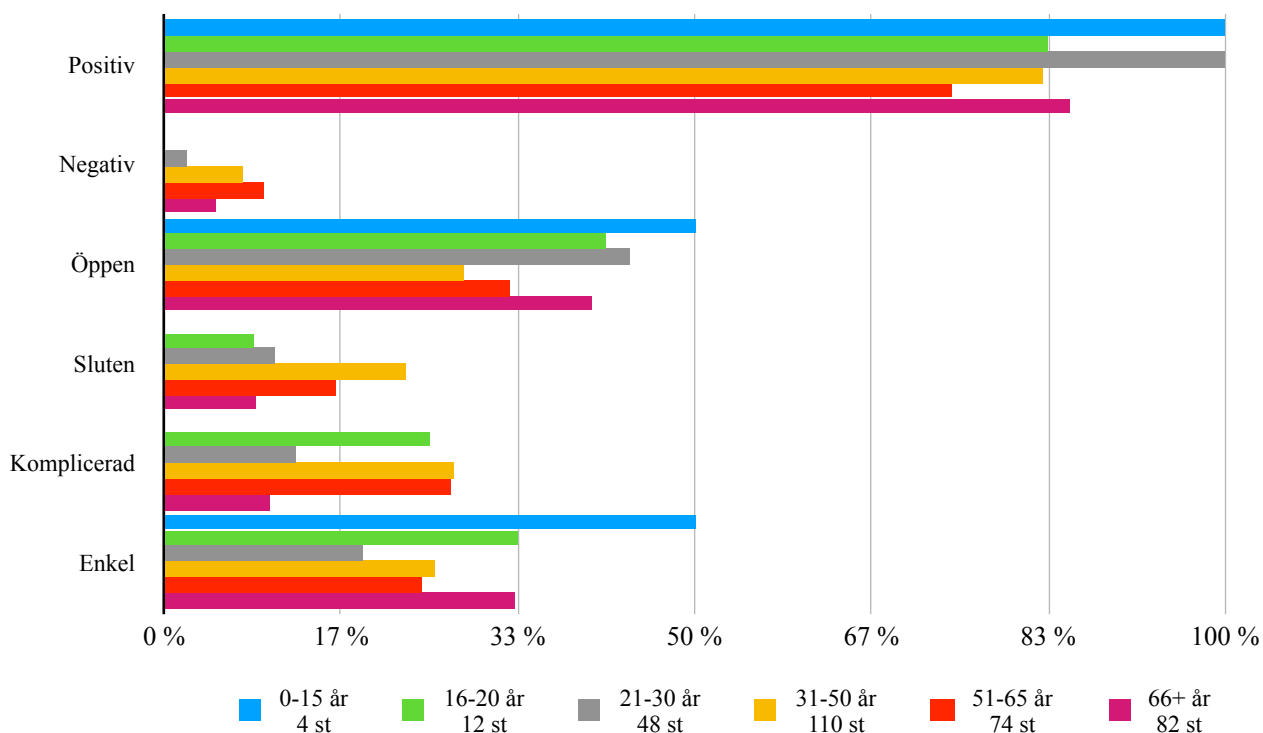
I arbetet med diskussionen har kommissionen upptäckt att man hade behövt få med viss information i kapitel 4 för att kunna föra den diskussion man önskar, men den insikten gjorde man först efter årskonferensen. Hade man känt till det före publikationen hade man enkelt kunnat gå tillbaka i dokumentet och ändra, men den möjligheten finns inte nu. Därför har kommissionen valt att i denna inledning lägga till några avsnitt med kompletteringar och korrigeringar som behövs för att diskussionen ska bli fullständig.

I något enstaka fall har kommissionen kommit att tänka på ett svar i enkäten som inte har redovisats i den tidigare rapporten, men gjort bedömningen att diskussionen vinner på att inkludera svaret ändå. Då har man gjort så trots ambitionen att inte ta upp till diskussion sådant som inte har redovisats tidigare. Dock har man i brödtexten tydliggjort vad som är ny information.

Komplettering till fråga 18

I fråga 18 fick respondenterna svara på sin upplevelse av tron från uppväxthemmet. Av diagrammet kunde man se att en stor del av respondenterna hade en positiv upplevelse och att bara en mindre andel hade en negativ och sluten upplevelse av tron. Däremot framgick det inte hur resultatet utföll

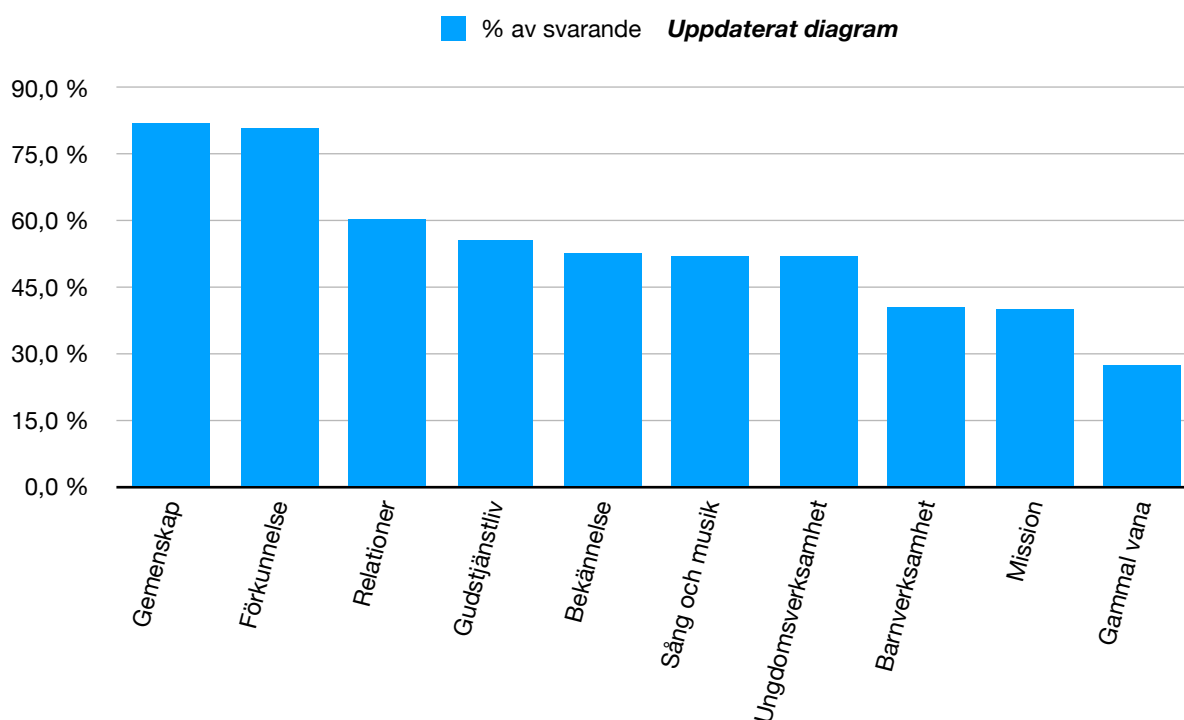
18. Vilken upplevelse hade du av den kristna tron i hemmet under din uppväxt?
Svarande uppvuxna i ELM.

uppdelat på åldersgrupper samt uppvuxna i ELM. Det är i sig inte så viktigt, men kommissionen har presenterat de uppgifterna i fråga 20 och för diskussionens skull är det intressant att jämföra utfallen. Därför kompletteras fråga 18 i rapporten med diagrammet ovan.

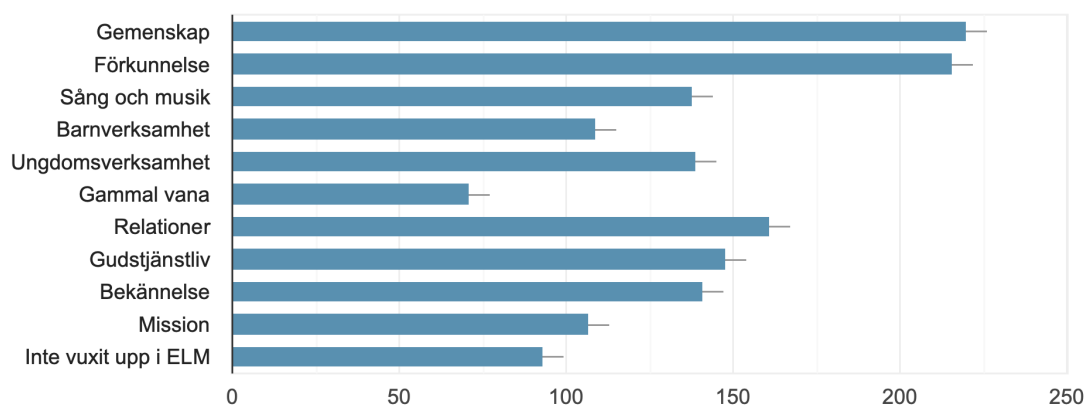
Korrigerat diagram till fråga 23 och 24

En svarsredovisning skulle kommissionen vilja korrigera i den här versionen. Fråga 23 i enkäten lydde: ”Om du vuxit upp i ELM och idag valt att vara kvar, varför?” och om man tittar på diagrammet i avsnitt 4.4 ser man att hela 26 %, eller 93 respondenter, har svarat ”Har inte vuxit upp i ELM”. Frågan riktade sig bara till de som har vuxit upp i ELM och därför borde kommissionen inte haft med svarsalternativet ”Har inte vuxit upp i ELM” över huvud taget. Om man tar bort de svaren, samt tar bort ett blankt svar, får man kvar svaren från de som har angivit att de har vuxit upp helt eller delvis i ELM och som har svarat något annat på fråga 23 än ”Har inte vuxit upp i ELM”. Det uppdaterade diagrammet ser ut som nedan och ersätter det tidigare redovisade diagrammet som visas längst ned på den här sidan.

23. Om du vuxit upp i ELM och idag valt att vara kvar, varför? **Gammalt diagram**

362 svar

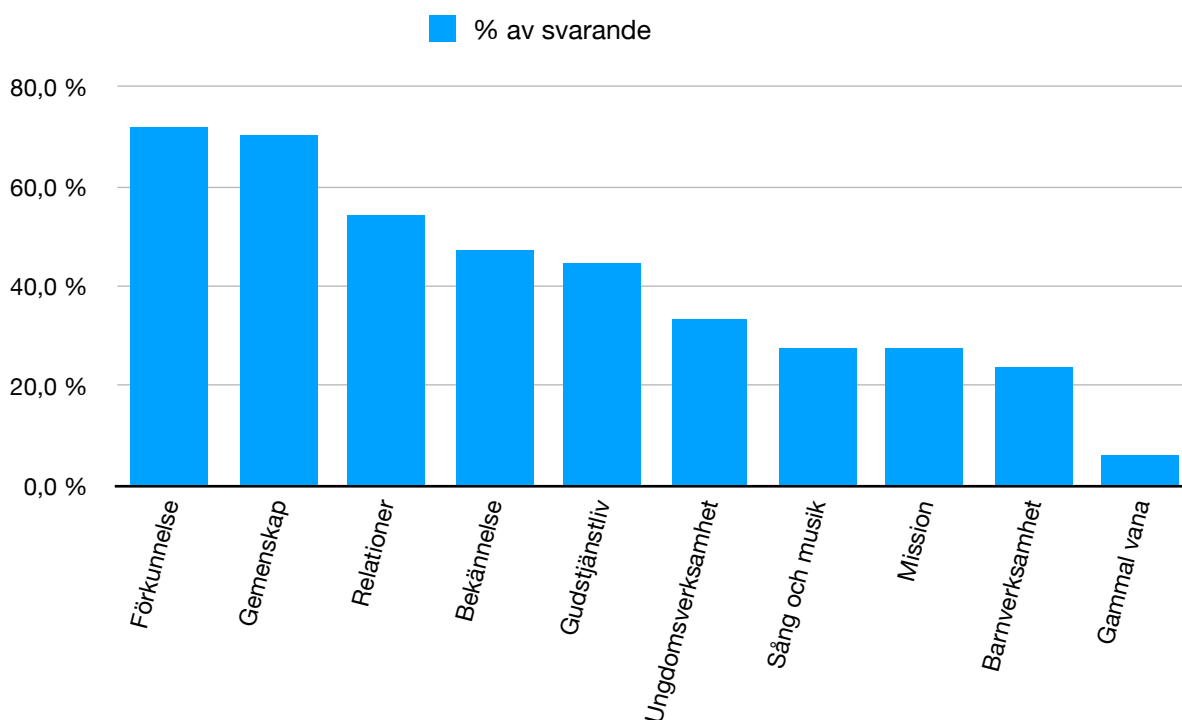

Kommissionen tillät respondenterna att ange ett eller flera svar. Nackdelen med en sådan utformning är att man löper risken att få respondenter som kryssar för rutor ”av bara farten”, och då blir spridningen för dålig och resultatet intetsägande. Spridningen mellan kategorierna relationer,

gudstjänstliv, bekännelse, sång och musik samt ungdomsverksamhet indikerar just den nackdelen. Det skiljer bara åtta procentenheter mellan de fem kategorierna. Samtidigt är det stor skillnad mellan de två viktigaste kategorierna, gemenskap och förkunnelse (ca 80 %), och de tre minst viktiga kategorierna, barnverksamhet och mission och gammal vana (ca 40 respektive 27 %). Det talar för att respondenterna har gjort aktiva val och att de fem kategorierna i mitten ligger nära varandra eftersom de stämmer överens med vad många respondenter har satt värde på när de har valt att stanna kvar i ELM.

Man bör också lägga märke till att värderingen blir något annorlunda i det uppdaterade diagrammet. I det gamla diagrammet blev de 141 träffarna på ”bekännelse” värt 39 %, men i det korrigerade diagrammet blev de 140 träffarna värda 52 %. Procentsatserna förändrades alltså men ”rankingen” var oförändrad. ”Bekännelse” hamnade på femte plats i båda sammanräkningarna.

Kommissionen vill dessutom uppdatera diagrammet till fråga 24 så att också det visar svaren i procent och inte bara antal svarsträffar. På det viset blir de båda diagrammen mer jämförbara med varandra. Det uppdaterade diagrammet ser ut som nedan.

Komplettering av fråga 29

Kommissionen vill dessutom komplettera fråga 29 med ytterligare en uppgift som har betydelse för diskussionen om förening/församling i fråga 6.2.4. I redovisningen av resultatet kunde man konstatera att frågan om förening/församling var den allra viktigaste frågan för respondenterna i åldersgruppen 21-30 år. I den efterföljande diskussionen av resultatet fann kommissionen att det, mot bakgrund av ELM:s historiska inställning till kyrkliga frågor, kunde vara av intresse att undersöka vilken kristen bakgrund respondenterna har samt var de har sitt engagemang idag. Är det här en fråga som upplevs viktig av människor som är aktiva i ELM eller är den huvudsakligen viktig för människor som kommer utifrån eller anser båda grupperna frågan vara lika viktig? Man får då följande resultat.

Den första siffran i rutan visar hur många respondenter som angav ”förening/församling” som en av ELM:s tre viktigaste frågor, och den andra siffran visar det totala antalet respondenter i gruppen.

Om man då tittar på rutan längst upp i vänstra hörnet står det "0/2". "0" betyder att så många respondenter i åldersgruppen angav frågan som en av de tre viktigaste frågorna, medan "2" betyder att de var totalt 2 respondenter i åldersgruppen 0-15 med ovan angiven bakgrund. "Uppvuxen" betyder att man har vuxit upp i ELM. "Delvis" betyder att man delvis har vuxit upp i ELM. "Nej", betyder att man inte har vuxit upp i ELM. "Idag aktiv" betyder att man har sitt aktuella engagemang i ELM. "Delvis aktiv" betyder att man är aktiv i ELM och annat samfund. "Inte aktiv" betyder antingen att man inte är aktiv alls i ett kristet sammanhang eller att man är aktiv i ett annat kristet sammanhang men inte i ELM. Tabellen visas på nytt i kapitel 6.2.4.2 och förklaras då närmare.

Förening/församling per åldersgrupp och engagemang

	Uppvuxen, idag aktiv	Uppvuxen, delvis aktiv	Uppvuxen, inte aktiv	Delvis, idag aktiv	Delvis, delvis aktiv	Delvis, inte aktiv	Nej, idag aktiv	Nej, delvis aktiv	Nej, inte aktiv
0-15	0/2	0/1	0/1	0/1	0/1	0/0	0/0	0/0	0/0
16-20	0/6	0/3	0/3	0/1	0/0	0/1	0/0	0/1	0/5
21-30	11/24	3/8	1/16	1/2	1/5	2/8	4/9	0/5	0/12
31-50	10/48	2/15	7/47	2/5	1/2	1/7	3/15	1/9	1/14
51-65	1/36	1/15	2/23	1/2	0/1	0/0	0/5	0/2	1/6
66+	2/65	0/11	2/6	0/2	0/0	0/1	2/14	0/2	1/3
Svarande	181	53	95	13	9	17	48	19	40

Sammanfattning

Denna rapport är ett resultat av att ELM:s styrelse under de senaste åren upplevt vikande ekonomi och även vikande medlemsantal, vilket innebär att färre personer får möta Kristus genom ELM:s förkunnelse och verksamhet. Styrelsen tillsatte under hösten 2020 därför en arbetsgrupp som skulle jobba med framtidsfrågor i ELM. Arbetsgruppen, som hädanefter kallas Framtidskommissionen, fick tre mål att jobba mot:

- 1. Få en bättre bild av medlemsutvecklingen på 2000-talet och söka svar på varför medlemsunderlaget totalt sett är nedåtgående.*
- 2. Identifiera nyckelfaktorer och skeenden som både drar människor till ELM samt fjärmar människor från ELM. Inriktningen ska vara framåtblickande, samtidigt som man tar hänsyn till särskilt viktiga saker i dåtiden. Denna del bör, så långt det går, enbart vara beskrivande.*
- 3. Ge förslag på tre fokusområden för styrelse och ledning att arbeta med under de kommande tio åren.¹*

Framtidskommissionen har bestått av fem personer, som är i olika åldrar, bor spridda över landet och har olika roller i ELM. Utifrån de tre målsättningarna har kommissionen genomfört tre separata undersökningar för att kunna ge ett heltäckande svar. De tre undersökningar har bestått i:

1. Statistikundersökning, med syfte att ge en rättvisande och objektiv bild av ELM:s medlemsutveckling under de senaste 25 åren.
2. Enkätundersökning, med syfte att ta reda på vad det är som gör att människor går med i, lämnar eller stannar kvar i ELM. Undersökningen ledde till ytterligare två mindre studier i form av processarbete med medarbetare, styrelseledamöter och predikanter, samt djupintervjuer med ett tiotal av respondenterna i enkätundersökningen.
3. Fallstudie, med syfte att studera tre nysatsningar i närtid för att se hur dessa fallit ut.

Alla tre undersökningar har genomförts tidigt under 2021 och därefter analyserats av kommissionen. Enkätundersökningen gav så många som 472 svar, varav 8 djupintervjuades, i processarbetet deltog ca 50 personer och fallstudien besvarades av knappt 10 personer.

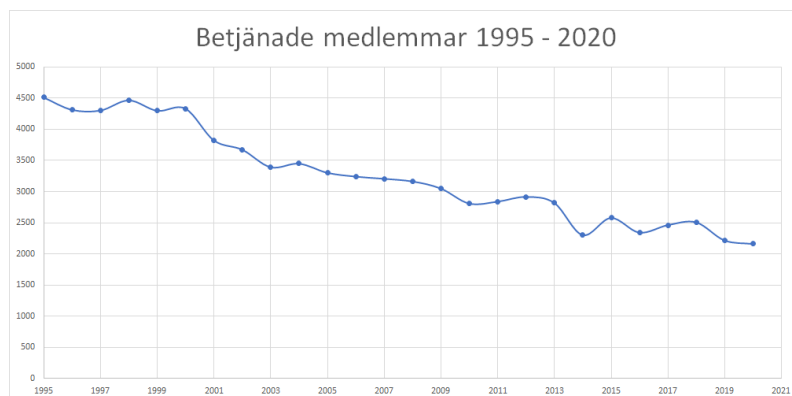
Resultaten i rapporten är inte vetenskapligt eller statistiskt säkerställda, men kommissionen har strävat efter en saklighet och noggrannhet i redovisningen. Statistiken kring medlemsantal är tämligen säker, och i de fall det uppstått osäkerhet nämns det. När det gäller enkätsvaren infinner sig ett visst tolkningsutrymme, särskilt när det gäller fritextsvar, vilket kommissionen försökt hantera på ett transparent sätt i rapporten. Kommissionen är också medveten om att rapporten inte är uttömmande. Det hade gått att göra fler jämförelser mellan olika gruppers svar i enkätundersökningen och några fler djupintervjuer kunde ha genomförts. Fallstudien kunde fått en något säkrare resultat om fler respondenter svarar. Kommissionen menar dock att resultaten som framkommit är tillräckligt tillförlitliga för att kunna besvara de tre målsättningarna som styrelsen uppdrog kommissionen.

¹ Se bilaga 1.

Sammanfattning av ELM:s medlemsutveckling 1995-2020

ELM följer den övergripande trenden för kristna samfund i Sverige och minskar i medlemsantal. År 1995 rapporterades 4511 betjänade medlemmar i ELM till Myndigheten för statligt stöd till trossamfund (SST) och år 2020 hade antalet sjunkit till 2160. Antalet föreningar i ELM minskar också, från 56 stycken år 2006 till 32 stycken 2020. Kommissionen tycker sig se ett mönster i vilka föreningar som läggs ner eller förlorar medlemmar: huvudsakligen föreningar i mindre tätorter. På några platser har

medlemsutvecklingen varit positiv de senaste åren. De föreningarna har det gemensamt att de finns i något större tätorter samt att det finns en anställd i, eller i anslutning till, föreningen. Kommissionen kan dock inte uttala sig om huruvida den anställde är en orsak till den positiva medlemsutvecklingen eller om det bara är ett sammanträffande.

Sammanfattning av enkätundersökning, djupintervjuer och processarbete

Enkätundersökningen bestod av 32 frågor och det inkom 472 svar. I rapporten redovisas enkätsvaren fråga för fråga. Resultatet från djupintervjuerna har vävts in i redovisningen av enkätsvaren. Resultatet av processamtalen sammanfattas i rapporten under en egen rubrik.

Det var jämn fördelning mellan könen i enkätsvaren och även om det är färre som svarat i åldrarna 0-20 år än i övriga åldersgrupper, så har svar inkommit från personer i alla åldrar. Bland de svarande har ungefär 78 % helt eller delvis vuxit upp i ELM och 22 % har inte vuxit upp alls i ELM. Idag är 68 % helt eller delvis aktiva i ELM, 26 % är aktiva i annat samfund och 6 % är inte aktiva i något samfund. De flesta respondenterna har varit kristna hela livet, men 30 % har blivit kristna antingen som barn, i tonåren eller som vuxna. 97 % ser sig som kristna idag och 3 % vet inte eller ser sig inte som kristna idag. Enkäten har således nått fler än bara aktiva ELM:are, den har nått människor som varit kristna hela livet eller blivit kristna i olika åldrar, samt personer som är kristna idag och några som inte är det. Precis som statistiken visar att medlemsantalet sjunker mest i små föreningar kan man i enkätsvaren märka av urbaniseringen och att fler idag är aktiva i en förening på en större tätort, än under uppväxten.

På frågan om vad som får människor som vuxit upp i ELM att stanna kvar (fråga 23), eller människor som inte vuxit upp i ELM att komma med (fråga 24), är det gemenskapen och förkunnelsen som är de viktigaste faktorerna. I enkäten ställdes även frågan "Om du lämnat ELM, varför?" (fråga 31) och det vanligaste svaret är att man flyttat till en ort där ELM inte finns. Näst efter det följer att man lämnat på grund av olika typer av utanförskap eller för att man hittat en annan gemenskap som man hellre vill vara med i.

Utifrån svaren på vad som får människor att gå med i, stannar kvar eller lämna ELM är det tre frågor som är särskilt intressanta i enkäten. Det är:

Fråga 27. Beskriv med tre ord vad du tycker kännetecknar ELM.

Fråga 28. Vilka är ELM:s tre främsta styrkor?

Fråga 29. Vilka är de tre viktigaste frågorna för ELM:s framtid?

Redovisningen av svaren på de tre frågorna är ganska omfattande i rapporten och därför svår att sammanfatta. För att ge en enkel överblick över svaren visas tre ordmoln.

De vanligast förekommande svaren i fråga 27 om vad som kännetecknar ELM var bibeltrohet, Jesusfokus, mission, gemenskap, tradition, slutenhet, engagemang, tydlighet och öppenhet, samt barn- och ungdomsverksamhet. Processamtalen bekräftade svaren från enkäten både i de positiva och de negativa aspekterna. I respondenternas svar märker man att åsikterna sällan är svart-vita. Ett kännetecken som ”Bibeltrohet” kan både vara positivt och negativt: positivt t.ex. i den bemärkelsen att ELM vågar stå för något även om det är impopulärt, negativt t.ex. i den bemärkelsen att det kan leda till exkludering och fördömanden av dem som tänker annorlunda.

De vanligast förekommande orden i fråga 28 om vad som är ELM:s främsta styrkor var bibeltrohet/fromhet, barn och ungdom, förkunnelse/gudstjänst, gemenskap, engagemang, mission, bekännelse, organisation, samt Jesusfokus. ”Gemenskapen” är särskilt viktig för de yngre respondenterna, men det är intressant att lägga märke till att det också är de yngre som i särskilt hög utsträckning lyfter fram ”mission” och ”Jesusfokus” som styrkor. ”Bibeltroheten” får flest svar i den äldsta respondentgruppen, men överlag menar samtliga tillfrågade att bibeltroheten är en stor styrka.

De vanligast förekommande orden i fråga 29 om vad som är de viktigaste frågorna för ELM:s framtid var mission i Sverige, barn- och

ungdomsverksamhet, bibeltrohet, inkluderande gemenskap, ekumenik och förening/församling. Det resultat som särskilt sticker ut i sammanhanget är att utlandsmissionen inte hamnade bland de fem viktigaste frågorna. Det resultatet diskuteras särskilt i kapitel 6.2.5. Man kan också lägga märke till att frågor om förening/församling, öppenhet och kvinnligt/manligt ledarskap är särskilt viktiga för åldersgruppen 21-30 år. Bibeltroheten är med marginal den viktigaste frågan för den äldsta respondentgruppen men det är intressant att lägga märke till att också den gruppen rankar sverigemissionen som viktigare än utlandsmissionen.

De som deltog i processamtalen fick jobba med sex olika frågeställningar. De lyfte fram att det bästa med ELM är Jesusglädje, bibeltillit och missionsiver, samt barn- och ungdomsverksamhet, engagemang och gemenskap. Alla dessa ord fanns med bland svaren på fråga 27 om ELM:s kännetecken och fråga 28 om ELM:s styrkor i enkätundersökningen. Processamtalen tog upp vad som är möjligheter och hot för ELM i framtiden. Här återfinns liknande kategorier som i fråga 29 om ELM:s viktigaste framtidsfrågor. Det handlar till exempel om bibelcentrerad väckelse, ledarskap och återväxt, samt om faran med slutenhet och stagnation. Processamtalen avslutades med att deltagarna fick säga vad de drömmer om för ELM. Ett exempel är ”Lokalt förankrade gemenskaper av människor som älskar Jesus och lever ut evangeliet i hela livet så att Guds rike blir synligt i Sverige och världen.”

Sammanfattning av fallstudien

Syftet med fallstudien var att försöka dra lärdom av tre satsningar på nystartsarbete som har gjorts i närtid i ELM-sfären. Fallstudien genomfördes med hjälp av enkäter där personer på ledningsnivå respektive lokalt engagerade personer i de tre olika nystartsprojekt fick svara på varsin enkät. Ungefär 10 svar kom in. Det var tydligt att nystartssatsningarna påverkades av hur väl kommunikationen fungerade mellan ledningsnivå och lokalt engagerade. Det var också tydligt att tydlighet i målgrupp, att det fanns lokala nyckelpersoner och att alla hade liknande förväntningar påverkade utfallet. I samtliga tre nystarter fanns det anställda inblandade. Man kan därför inte utan vidare dra slutsatsen att en anställd är nyckeln till projektets framgång. En anställd, i någon form, är troligtvis nödvändig men inte tillräcklig.

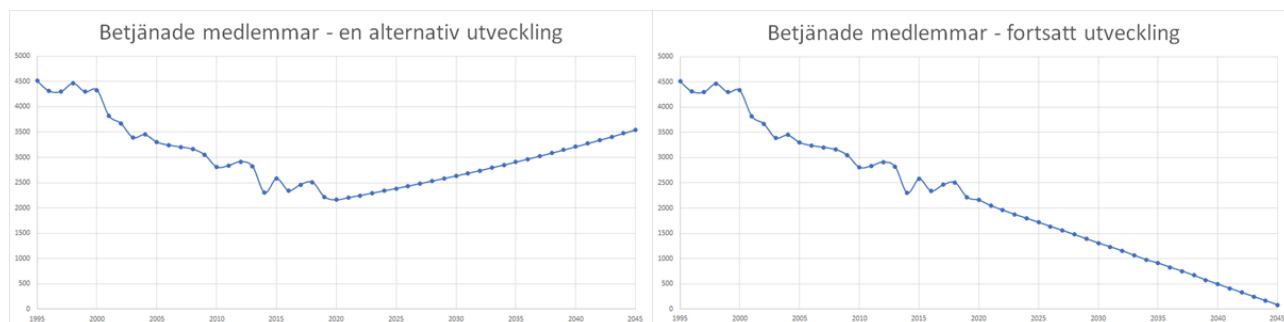
Sammanfattning av diskussionen

Rapportens diskussion av statistikundersökningen rör sig omkring det faktum att ELM minskat med i genomsnitt 93 medlemmar per år från 1995 till 2020. Om man tar sin utgångspunkt i denna genomsnittliga minskning och gör en uppskattning för framtiden kommer ELM i praktiken att upphöra som egen rörelse redan i andra halvan av nästa årtionde då man går ner mot 500 betjänade medlemmar.

ELM är inte den enda religiösa gruppen i Sverige eller i övriga västvärlden som kämpar med vikande medlemstal. I rapporten sätts utvecklingen i ELM i relation till mer övergripande trender i kristenheten. Betydelsen av sekularisering och urbanisering diskuteras i studien, och det noteras att de missionsföreningar inom ELM som har lagt ner verksamheten de senaste 15 åren huvudsakligen har varit verksamma på landsbygden eller i mindre samhällen.

Frågan om vad man kunnat göra annorlunda diskuteras i rapporten. Frågan om förening och församling berör djupa aspekter av ELM:s identitet, men finns med som ett av de tyngst vägande skälen till att människor lämnar ELM samtidigt som det är den sjätte viktigaste frågan för ELM i framtiden enligt svaren i enkäten. Huruvida det är nödvändigt med en anställd predikant eller pastor för att en gemenskap ska växa vill inte kommissionen uttala sig om – föreningar som Ängelholm

och Kristianstad motsäger det – men det verkar ofrånkomligen finnas ett samband mellan anställda

och medlemsutvecklingen.

I några reflektioner inför de kommande åren visas att om vi istället för en fortsatt minskning skulle räkna med att antalet ELM:are ökade med 2% om året från och med 2021, skulle antalet medlemmar år 2030 klart överstiga 2 500. Redan under andra halvan av 2030-talet skulle ELM återigen vara över 3 000 betjänade medlemmar.

Kyrkohistorien och erfarenheten talar för att de allra flesta väckelser sker genom personliga relationer. En människa berättar om Jesus för en annan, och så sprider sig tron. Därför är inte hypotesen om 2 % särskilt långsökt, men den förutsätter att människor som växer upp vill stanna kvar i ELM och att de som redan är medlemmar faktiskt tar med sig en vän till föreningen/församlingen.

Medlemsantalet är dessutom kopplat till ELM:s verksamhet, ekonomi och självbild. Om vi blir fler som ber, ger och går ut i tjänst, ökar både missionsbudgeten och möjligheterna att nå ännu fler med evangeliet.

Diskussionen av enkätundersökningen rör sig omkring fem olika teman:

- Gemenskap och utanförskap
- Förkunnelse och bekännelse
- Slutenhet och öppenhet
- Förening, församling och andligt ledarskap
- Mission i Sverige och utomlands

Resultaten av enkätundersökningen visar att ELM:s styrkor och svagheter i hög grad är två sidor av samma mynt. Gemenskapen är en av de allra mest frekvent återkommande orsakerna till att människor vill komma med i eller bli kvar i ELM. Samtidigt hör det till de vanligaste invändningarna mot ELM att gemenskapen lätt blir sluten och människor upplever ett utanförskap. ELM-sfären behöver arbeta med att bli en mer öppen och inkluderande gemenskap på individnivå, men även på föreningsnivå, regionalt och på riksnivå. Riksorganisationen kan göra en del, men i slutändan är just den här saken någonting som måste engagera varje medlem om en förändring ska ske.

Förkunnelse, bekännelse, bibeltrohet och gudstjänstliv är faktorer som drar människor till ELM men som också får människor att stanna kvar. De problem som kan uppstå kring bekännelse ligger mer på kommunikationsplanet än på det innehållsliga planet, även om förstås inte alla håller med ELM i alla frågor.

I enkätundersökningen och processarbete framkommer att ELM tenderar att vara en sluten rörelse, där det saknas en öppenhet för att ställa frågor och diskutera. Det kan också finnas en slutenhet mot andra kristna sammanhang och mot samhället. Här finns viktiga frågor för ELM att jobba vidare med. Samtidigt kan respondenter lyfta fram att de kom in i ELM genom vänner och blev kvar därför att de fann ett mindre sammanhang där de kunde ställa alla sina frågor och fann ett sammanhang där människor ville och kunde svara på frågorna.

Det finns bland respondenterna, och även i processamtalen, efterfrågan på ett tydligare andligt ledarskap och av att bli mera enade i kyrkofrågan. När det gäller kyrkofrågan finns samtidigt en historia som tydligt talar om att när ELM försökt ge en viss riktning i kyrkofrågan har det lett till splittring och inte till mer enhet. Här kan ELM:s två grundpelare i missionen och bekännelse få bli tydligare identitetsmarkörer för rörelsen, som en enande faktor.

Mission i Sverige visade sig vara en högt prioriterad framtidsfråga både bland respondenterna och i processamtalen. Utlandsmissionen prioriterade inte lika högt. Kommissionen noterar att resultatet visar på ett stort skifte i medlemmarnas fokus. Utlandsmissionen har under lång tid varit en av de absolut viktigaste frågorna för ELM och man reflekterar i diskussionen över vad skiftet kan bero på och vad resultatet bör få för konsekvenser. ELM bör arbeta med att stärka missionen i Sverige, men bör också bli bättre på att förklara och förankra utlandsmissionen bland missionsvännerna. Särskilt viktigt är det att lyfta fram kallelsen till de onådade folken.

Fallstudien gav inte så stort underlag att behandla, men vissa saker kan man ändå se. Nystarten i Malmö är den verksamhet som verkar fungera bäst och som ser ut att finnas kvar på lång sikt. Kommissionen lyfter särskilt fram den lokala förankringen samt att projektet har fått ta sin tid som avgörande förklaringar till varför satsningen har blivit så bra. Undersökningen visar att satsningarna i Helsingborg och Göteborg drogs med några grundläggande problem som troligtvis bidrar till att förklara varför de har lagts ner. De viktigaste problemen är bristande förankring i den lokala gemenskapen och att det har funnits oklarheter i syfte, målgrupp och strategi. Trots att satsningarna inte blev som man hade tänkt sig menar kommissionen att man ska uppmuntra och glädjas åt att det tas initiativ! Det är viktigt att rörelsen vågar satsa på nya verksamheter och man bör inte låta rädslan för motgång hämma viljan att gå framåt. Kommissionen avslutar med åtta reflektioner över nysatsningar i ELM-sfären.

Tre fokusområden för framtiden

Direktivet till kommissionen anger att utredningen ska mynna ut i tre fokusområden för ELM:s styrelse och ledning att arbeta med under de kommande tio åren. Den föreliggande rapporten innehåller många saker som behöver bearbetas i framtiden, inte bara av styrelse och ledning, utan av hela rörelsen men kommissionen har valt ut tre områden som man menar är särskilt angelägna att arbeta med: kommunikation, identitet och vision samt mission.

Området ”kommunikation” handlar om hur vi i ELM talar med och om varandra och andra kristna sammanhang. Det innefattar också en uppmaning till styrelse och ledning att bli bättre på att förklara och förmedla ELM:s grundläggande övertygelser så att medlemmar och intresserade vet vad ELM står för.

När kommissionen belyser ”identitet och vision” vill man sätta fokus på behovet av att tydliggöra vad ELM är och vill. Många respondenter efterfrågar tydlighet ifråga om förening/församling men kommissionen tror att historien talar för att ELM som riksorganisation inte bör styra i endera riktningen men låta föreningarna utvecklas efter sina lokala förutsättningar. Däremot behöver

identiteten och visionen både klargöras och förmedlas så att man inte bara ser olikheter utan ännu mer vad som förenar ELM.

Det sista fokusområdet kommissionen lyfter fram är ”mission”. Kommissionen anar ett paradigmskifte i rörelsen där utlandsmissionen successivt har minskat i prioritet bland medlemmarna till förmån för den inre missionen. Styrelse och ledning måste uppenbarligen arbeta med sverigemissionen, dels eftersom det var länge sedan man kunde tala om Sverige som ett kristet land, dels eftersom rörelsen kontinuerligt förlorar medlemmar och föreningar. Sverigemissionen är ett uppdrag som riksorganisationen ensam inte kan utföra utan det krävs att hela rörelsen går samman och satsar om det ska bära frukt. Samtidigt menar kommissionen att det är nödvändigt för ELM att inte nedprioritera utlandsmissionen utan i stället visa på dess teologiska förankring och nödvändighet.

6. Diskussion av resultatet

I det här kapitlet avser kommissionen göra en analys och föra en diskussion om vad som har framkommit i resultaten redovisade i kapitel 3-5 ovan. I en vetenskaplig studie hade det efter metodkapitlet funnits en litteraturgenomgång där det hade redogjorts för tidigare forskning med relevans för den här undersökningen. Det hade exempelvis varit intressant att:

- titta på tidigare studier av medlemsutvecklingen i kyrkor och samfund,
- fördjupa sig i sociologiska studier som behandlar religionens plats i individers och samhällens liv,
- gå igenom andra studier som berör frågeställningarna i den större enkäten, varav en sådan studie är "Här för att stanna"-rapporten,
- ta med ett avsnitt som behandlar ELM:s historiska identitet som missionsorganisation med särskild blick på förhållandet till Svenska kyrkan och församlingsbildning,
- anlägga ett teologiskt, normativt, perspektiv på saken och inte bara fråga sig hur saker och ting faktiskt ser ut, utan vad Skriften har att säga om hur man som kyrka/samfund/missionssällskap/församling/gudstjänstgemenskap (vilket uttryck man nu ska välja) bör organisera sig och satsa på, och så vidare.

Man skulle således kunna göra en omfattande teoretisk bakgrundsbeskrivning som skulle vara till stor nytta i diskussionen av resultatet, och i en traditionell vetenskaplig rapport får man inte diskutera sådant material som inte har redovisats tidigare i vare sig litteraturgenomgången eller i resultatredovisningen. Återigen har kommissionen varit tvungen att begränsa sig, och man har inte haft möjlighet att producera ett teoriavsnitt motsvarande det som har skisserats ovan.

Kommissionen har valt att i diskussionen föra in perspektiv från tidigare studier, från sociologi och teologi i den mån man har haft uppfattningen att detta är av nytta för att tolka resultatet och man har då valt att redovisa sina källor löpande genom fotnoter, väl medveten om stilbrottet i förhållande till traditionell rapportskrivning.

Däremot har kommissionen vinnlagt sig om att inte diskutera några resultat som inte tidigare har redovisats i rapporten. Det betyder alltså att kommissionen har valt att ta in teoretiskt underlag i diskussionen utan tidigare presentation, men allt material från statistikundersökningen, enkätundersökningen och fallstudien som har bedömts vara relevant är redovisat i kapitlen 3-5 ovan.

6.1 Att "räkna folket" – ELM i siffror

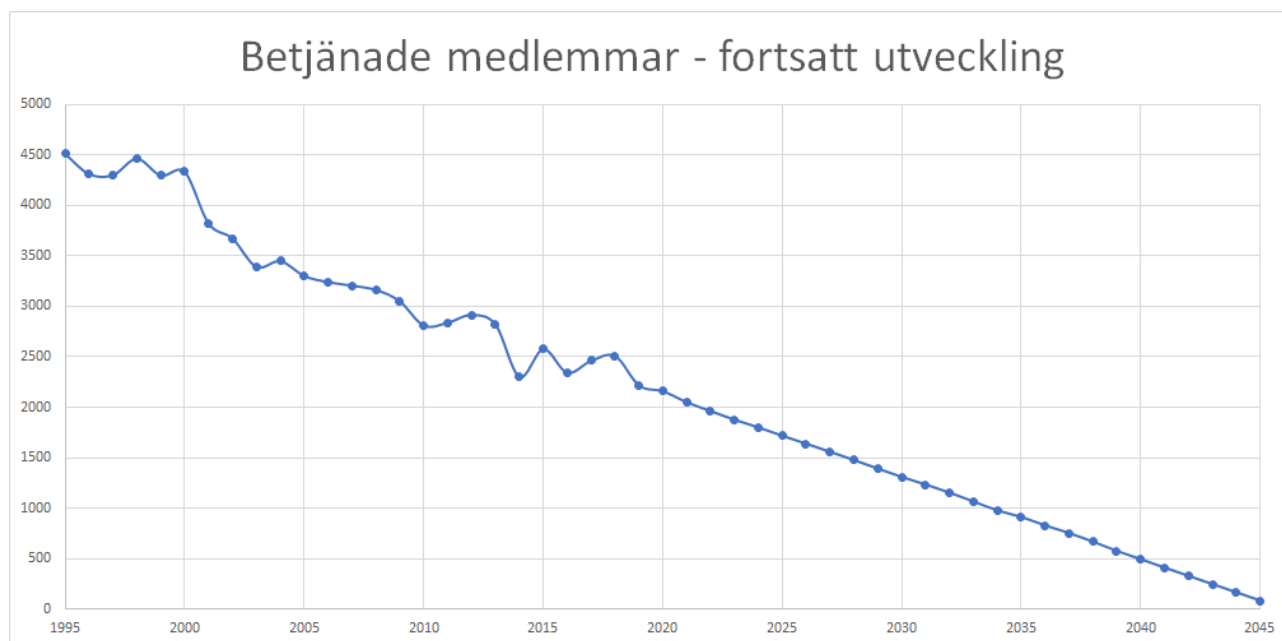
6.1.1 ELM:s medlemsutveckling

En av kommissionens uppgifter, enligt direktivet, är att "få en bättre bild av medlemsutvecklingen på 2000-talet och söka svar på varför medlemsunderlaget totalt sett är nedåtgående".² I kapitel 3 har kommissionen redovisat resultatet av den undersökningen och man kan konstatera att antalet betjänade medlemmar idag ligger på ca 2 100, jämfört med 4 500 för tjugofem år sedan.

Kommissionen har kunnat notera att föreningarnas rapportering av betjänade medlemmar varierar från år till år. Som kommenterat i avsnitt 2.4.4 ("Metoddiskussion statistiken") finns det skäl att tro att föreningarnas rapportering inte är alldeles exakt, vilket troligtvis är skälet till att medlemstalen kan variera så mycket från år till år. Kommissionen menar dock att trenden, och den genomsnittliga utvecklingen över tjugofem år, är rättvisande. När man ser på utvecklingen över så lång tid hinner ojämnheter räta ut sig och korrigeras.

Den genomsnittliga minskningen över den undersökta perioden är 93 medlemmar per år. Det är en kraftig och illavarslande minskning, och över tid följer utvecklingen Rune Karlssons minnesbild att dåvarande BV tappade ca 100 medlemmar om året. Om man dessutom tar i beaktande att det tidigast registrerade medlemstalet i SST:s arkiv är 5 600 betjänade medlemmar år 1985 ser man att minskningstakten också mellan åren 1985-1994 är ungefär densamma.

Om man tar sin utgångspunkt i denna genomsnittliga minskning i medlemstalet och gör en uppskattning för framtiden kommer ELM i praktiken att upphöra som egen rörelse redan i andra halvan av nästa årtionde då man går ner mot 500 betjänade medlemmar. Diagrammet nedan visar utvecklingen förutsatt att ELM fortsätter tappa ca 100 medlemmar per år.

Tabell 9. Betjänade medlemmar i ELM, om minskningen fortsätter.

På gott och ont är inte ELM den enda religiösa gruppen i Sverige, eller hela västvärlden för den delen, som kämpar med vikande medlemstal. I det här skedet av rapporten kan det vara konstruktivt att kortfattat sätta utvecklingen i ELM i relation till mer övergripande trender i kristenheten.

² Se bilaga 1.

Som redovisat i kapitel 3.2, "Förändringar i det svenska kyrkolandskapet", tappar hela den svenska kristenheten medlemmar utom den romersk-katolska och de ortodoxa kyrkorna, samt ett antal så kallade migrantförsamlingar. I Svenska kyrkan har medlemsantalet sjunkit med ca 22 % under jämförelseperioden 1995-2019 (från 7,6 miljoner medlemmar till 5,8), och under våren 2021 kom en artikel i tidningen Dagen om att Equmeniakyrkan tappar medlemmar.

6.1.2 Sekularisering och urbanisering

Trenden gäller inte bara Sverige. I oktober 2019 publicerade den amerikanska tankesmedjan Pew Research Center en uppdatering på utvecklingen i religiös tillhörighet i USA baserat på telefonundersökningar gjorda 2018-2019 och som kompletterade två mera omfattande studier som gjordes 2007 och 2014.³ Där kunde man tydligt se hur andelen amerikaner som beskriver sig som kristna samt antalet kyrkobesökare minskar år för år. Strax före påsk i år kom en rapport från analysföretaget Gallup som bekräftade och ytterligare underströk utvecklingen. Undersökningen visade att antalet amerikaner som är medlemmar i en kyrka, synagoga eller moské är färre än 50 % av befolkningen för första gången sedan 1937 då Gallup gjorde sin första opinionsundersökning.⁴ Man ser särskilt hur anknytningen till ett religiöst samfund beror av ålder och att den yngsta generationen, kallad "Millennials" (födda 1981-1996), är religiösa i lägst utsträckning.⁵

Det är rimligt att anta att ELM påverkas av den allmänna sekulariseringen i liknande utsträckning som övriga kristenheten i Sverige och USA. (Mer specifika skäl till varför människor väljer att lämna ELM kommenteras i samband med enkäten.) Man bör dessutom kunna anta att urbanisering har haft betydelse för medlemsutvecklingen i ELM de senaste decennierna. När man tittar på utvecklingen av antalet medlemsföreningar mellan 2006 och 2019 ser man en tydlig trend. Missionsföreningarna som har lagt ner verksamheten de senaste 15 åren har huvudsakligen varit verksamma på landsbygden eller i mindre samhällen. Av de 19 föreningar som lades ner mellan 2006 och 2015 fanns visserligen 11 stycken i tätort men bara 5 av orterna hade fler än 1 000 invånare (Skellefteå, Stockholm, Säffle, Tierp och Östra Ljungby).

Sveriges 20 största tätorter börjar med Stockholm (1 611 776 invånare) och slutar med Karlstad (65 856 invånare). I dessa tätorter har ELM anslutna föreningar i 5 stadskärnor (Stockholm, Malmö, Helsingborg, Lund och Umeå).

Antalet matrikelregistrerade medlemmar i Stockholm har ökat markant under jämförelseperioden, från 73 till 112 stycken (53 %), men antalet icke medlemsanslutna deltagare har rapporterats vara 0 år 2017 och 2019, vilket kommissionen vet inte stämmer, och det finns skäl att på liknande sätt ifrågasätta antalen från t.ex. Ängelholm. Troligtvis är dessa underrapporterade och skulle justeras uppåt om man gjorde en omräkning och vinnlade sig om att inkludera alla betjänade medlemmar.

I sammanställningen står det att föreningen Sthlm RUM ("Roseniuskyrkans Ungdom") har lagts ner och att 71 medlemmar därigenom har försvunnit. Föreningen har lagts ner men de allra flesta

³ Pew Research Forum, (2019), "In U.S., Decline of Christianity Continues at Rapid Pace", 2019-10-17, <https://www.pewforum.org/2019/10/17/in-u-s-decline-of-christianity-continues-at-rapid-pace/#fn-32175-1> Senast hämtad: 2021-05-19.

⁴ Jeffrey M. Jones, (2021), "U.S. Church Membership Falls Below Majority for First Time", Gallup, 2021-03-29, <https://news.gallup.com/poll/341963/church-membership-falls-below-majority-first-time.aspx> Senast hämtad: 2021-05-19.

⁵ Jämför dock detta med Magnus Hagevis studie från 2017, Religious Change over the Generations in an Extremely Secular Society: The Case of Sweden. Review of religious research, 59(4): 499-518, <https://doi.org/10.1007/s13644-017-0294-5>. Denna visar att Generation Y, födda efter 1976, har ett ökande intresse för det andliga, men inte för institutionerna.

medlemmarna var medlemmar både i RUM och Roseniusföreningen vilket innebär att det faktiska medlemstappet inte alls var så högt som talen ger sken av.

Föreningen i Malmö är en av de undersökta nysatsningarna i fallstudien och i matrikeln ser man vad som kan bli resultatet av en lyckad satsning. År 2006 registrerade föreningen totalt 42 betjänade medlemmar, men tio år senare var de bara 24 stycken. Det var vid den tiden som en satsning gjordes och tjänst avsattes för att stötta föreningen, och 2019 kunde föreningen återigen registrera över 40 betjänade medlemmar.

I Helsingborg har utvecklingen i stort sett stått stilla om man enbart ser på åren 2006 och 2019, båda åren registrerades 27 betjänade medlemmar, men däremellan har det hunnit hända mycket. Föreningen rapporterade en topp 2015 med 68 betjänade medlemmar för att sedan sjunka undan igen under de kommande åren. Verksamheten i Helsingborg har under många år inkluderat ett språkcafé som riktat sig till nyanlända och toppen sammanfaller i tid med den stora flyktingvågen. Det är rimligt att anta att toppen 2015 har att göra just med den verksamheten, och att tillbakagången 2017 och 2019 åtminstone delvis beror på att trycket har minskat.

Kristna Föreningen Filippi i Lund har sett en kraftig ökning av antalet betjänade medlemmar mellan 2006 och 2015, från 191 till 289 (51 %), men därefter har antalet betjänade sjunkit något främst i kategorin "övriga".

Församlingen i Umeå har ökat stadigt från 2006 till 2019 (från 106 till 159 betjänade medlemmar, eller 50 %), med en särskild topp år 2017 då man registrerade totalt 172 betjänade varav 68 stycken var övriga deltagare.

ELM:s fem största medlemsföreningar är Örkelljunga, Kristianstad, Lund, Vännäs och Umeå. Om man bara tittar på matrikelmedlemmar ser ordningen något annorlunda ut. Ängelholm kommer upp och Umeå åker ner: Kristianstad, Lund, Ängelholm, Vännäs, Örkelljunga.

När man summerar medlemsutvecklingen under jämförelseåren ser man att inte fler än sex föreningar har haft en positiv medlemsutveckling: Vännäs, Örkelljunga, Umeå, Lund, Stockholm och Halmstad, men på liknande sätt som i Stockholm är antalet från Ängelholm tveksamma vad gäller antalet övriga. Man registrerade 46 övriga 2006, 33 stycken 2015 men åren 2017 och 2019 är fälten tomma vilket skulle betyda att inga utom registrerade medlemmar kommer i kontakt med föreningens verksamhet, vilket kommissionen tvivlar på. Hur som helst är trenden tydlig: ELM:s växande föreningar finns i tätorter och främst i de större städerna, om man bortser från Vännäs och Örkelljunga där förklaringen snarare finns i ELM:s historiska förankring på orterna samt missionsgårdarna Strandhem och Fridhem.

ELM har i hög utsträckning haft sin förankring på landsbygden och i mindre tätorter, men i takt med att Sverige har urbaniserats har inte ELM hängt med vilket har medfört att många ELM-are som flyttat till annan ort inte har haft en ELM-gemenskap att komma in i. Just detta märks tydligt i enkätundersökningen där respondenterna fick svara på varför de lämnade ELM och totalt 25 % angav flytt som huvudsakligt skäl. Men att "bara" 25 % av respondenterna angav "flytt" som huvudsakligt skäl innebär att 75 % av dem har lämnat ELM har andra orsaker. Till den frågan får kommissionen anledning att återkomma i nästa underkapitel när enkätfråga 31 diskuteras.

6.1.3 Vad hade man kunnat göra?

Det verkar tämligen uppenbart att samhällsförändringar har skett, och då tänker kommissionen främst på urbaniseringen, samtidigt som ELM så att säga har "låt det hända" utan att aktivt leda genom förändringarna. Kanske hade ELM på riksnivå behövt vara mycket mera aktiva i att etablera

gemenskaper i de större städerna, och inte minst studentstäderna, för att fånga upp dem som flyttade från landsbygden och mindre tätorter, men det svaret gör inte saken enklare eftersom det genast leder in på frågan om ELM:s identitet. Då blir frågan i stället på vilket sätt man skulle ha varit aktiv och vad för typ av gemenskaper man skulle ha skapat.

Fallstudien kommer att diskuteras separat i ett senare kapitel, men ett svar från en av respondenterna sätter nog fingret på om inte en faktisk så i alla fall en upplevd problematik. Respondenten skriver om hur visionerna gick isär för vad man försökte skapa i Helsingborg: några ville skapa en missionsstation, några ville bevara status quo, några ville skapa församling och några en lågkyrklig missionsförening, och respondenten konstaterar: "Visionerna gick helt enkelt inte ihop."

Frågan om förening och församling berör djupa aspekter av ELM:s identitet, men finns med som ett av de tyngst vägande skälen till att människor lämnar ELM samtidigt som det är den sjätte viktigaste frågan för ELM i framtiden enligt svaren på fråga 29 i enkäten. Kommissionen har inte för avsikt att försöka avgöra frågan i den här rapporten. Den intresserade kan läsa rapporten "ELM:s identitet" som kortfattat behandlar identitetsfrågan.⁶ När man studerar de fem föreningar och församlingar som har vuxit de senaste åren kan man konstatera att tre av dem har haft en anställd predikant/pastor under en längre tid: Umeå, Vännäs och Roseniuskyrkan. De andra två har haft anställda i eller omkring verksamheten: i Örkeljunga finns det idag en deltidsanställd föreningspredikant men man har i många år haft en ungdomssekreterare från ELU anställd som har arbetat med ungdomsverksamheten, och detsamma gäller Lund som också de har en anställd medarbetare samt ELU-anställd ungdomssekreterare.

Betlehemskyrkan i Malmö har visserligen inte ökat särskilt mycket i medlemstal, men om man reflekterar över den vändning som har skett från 24 betjänade medlemmar år 2015 till 41 år 2019 är det en markant ökning under de åren som sammanfaller i tid med att Markus Hector och Anders Ek fick avsätta arbetstid för att arbeta med verksamheten.

Föreningarna i Ängelholm och Kristianstad redovisar något färre betjänade medlemmar år 2019 jämfört med 2006, men i medlemsmatrikeln har de vuxit markant, med 44 % respektive 70 %. Ingen av föreningarna har en anställd predikant eller medarbetare, men i Kristianstad har ELU länge haft en ungdomsledare anställd som har arbetat med ungdomsverksamheten och i Ängelholm har man haft ett nära samarbete med ELU om ungdomscaféet "Café Engel" och ungdomsgruppen.

Huruvida det är nödvändigt med en anställd predikant eller pastor för att en gemenskap ska växa vill inte kommissionen uttala sig om – föreningar som Ängelholm och Kristianstad motsäger det – men det verkar ofrånkomligen finnas ett samband mellan anställda och medlemsutvecklingen.

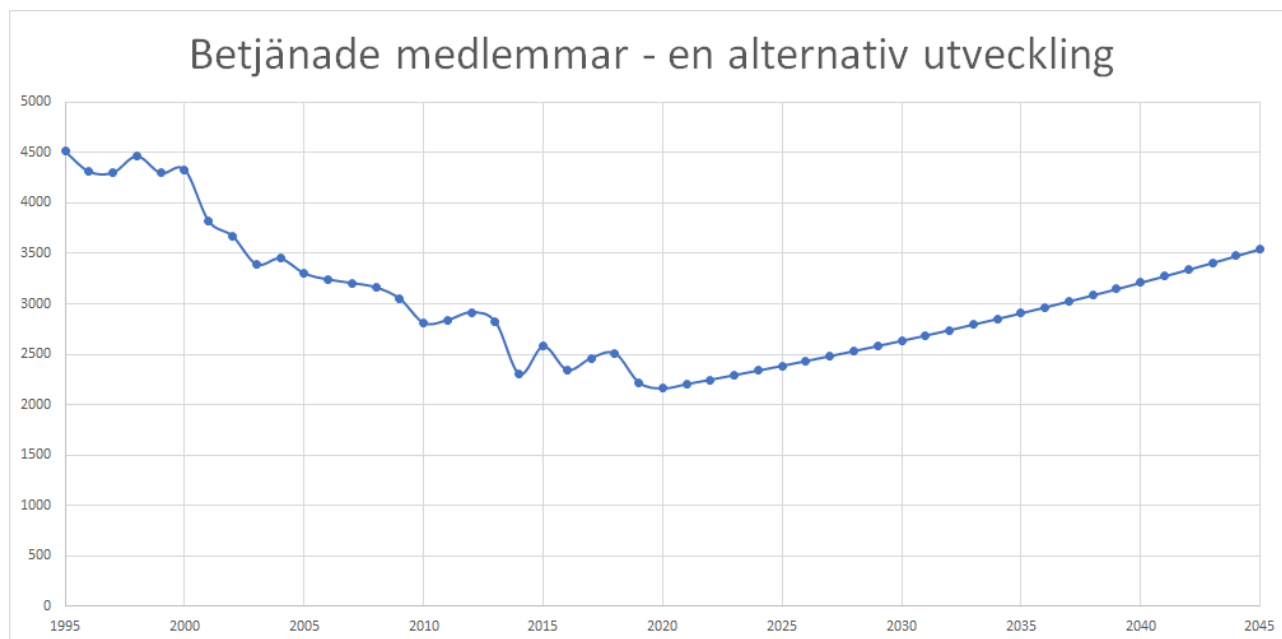
Till bilden hör dessutom att ELM under flera år på 2010-talet arbetade med projektet "På nya platser", som syftade till att medvetandegöra och motivera ELM-are till att starta nya gemenskaper. Till projektets stora fördel hör att ELM började tala om Sverige som ett missionsland, vilket inte hade gjorts på samma sätt tidigare, men av någon anledning tog det aldrig fart och några nya gemenskaper startades inte. En separat undersökning hade kunnat göras på just det projektet.

6.1.4 Reflektioner inför de kommande åren

Det finns förstås alternativ till den negativa utvecklingen. Om vi istället för en fortsatt minskning skulle räkna med att antalet ELM:are ökade med 2% om året från och med 2021, skulle antalet

⁶ ELM:s styrelse, (2013), "ELM:s identitet" Tillgängligt på: <https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2016/06/ivs-identitet.pdf>. Senast hämtat: 2021-05-20

medlemmar redan år 2030 klart överstiga 2 500 och redan under andra halvan av 2030-talet skulle ELM återigen vara över 3 000 betjänade medlemmar. Någon kan tycka att en sådan beräkning är alldeles för klen medan en annan kan anse det vara överdrivet att tro på en konstant tillväxt i den takten, men antalet är inte alldeles taget ur luften.

Tabell 10. Betjänade medlemmar i ELM, vid en årlig ökning med 2%.

Religionssociologen Rodney Stark gjorde i boken *The Triumph of Christianity* en uppskattning av kristendomens tillväxttakt under rörelsens första trehundra år, och argumenterade för att en årlig tillväxt på 3,4 % stämmer bäst överens med de få data som finns tillgängliga avseende kristendomens utbredning i Romarriket.⁷ Genom att utgå från uppgiften i Apg. 1:15 om att de kristna vid tiden för Kristi himmelfärd var omkring 120 personer hänvisar sedan Stark till några tidigare religionshistorikers uppskattningar av kristendomens utbredning: religionshistorikern Robert L. Wilken uppskattade antalet kristna till knappt 50 000 omkring år 150 e.Kr.; historikern Robin Lane Fox uppskattade antalet kristna till ca 2 % av Romarrikets befolkning omkring år 250 e.Kr. eller drygt 1 miljon kristna; flera historiker uppskattade antalet kristna till omkring 6 miljoner år 300 e.Kr., och ytterligare 50 år senare är uppskattningen ca 30 miljoner kristna.⁸

Stark påstår inte att kristendomen de facto växte med precis 3,4 % årligen, utan att man inte behöver göra antaganden om mirakulös tillväxt för att gå från de 120 kristna vid tiden för Kristi himmelfärd till 30 miljoner kristna lite drygt 300 år senare. Det räcker med att förutsätta en årlig tillväxt på 3,4 %. Stark poängterar särskilt att hans beräkning handlar om takten på tillväxten och inte omvändelser – “tillväxt” inkluderar omvändelser och födslar samt räknar bort dödsfall och avfall.⁹

Kyrkohistorien och erfarenheten talar för att de allra flesta väckelser sker genom personliga relationer. En människa berättar om Jesus för en annan, och så sprider sig tron. Så har det skett tidigare, så kan det ske på nytt. Därför är inte hypotesen om 2 % särskilt långsökt, men den

⁷ Rodney Stark, (2012), *The Triumph of Christianity: How the Jesus Movement Became the World's Largest Religion*, New York: Harper Collins, sid. 153-165.

⁸ Ibid., s. 156-57.

⁹ Ibid. s. 157.

förutsätter att människor som växer upp vill stanna kvar i ELM och att de som redan är medlemmar faktiskt tar med sig en vän till föreningen/församlingen.

Vid samtal om medlemsstatistik i en missionsorganisation eller kyrka kan man ställa sig frågorna: Varför ska man "räkna folket"? Varför ha fokus på hur många vi är i gemenskapen? Det viktigaste är väl att Jesus Kristus förkunnas, och då kallar Gud dem han vill kalla? Dessutom bör man ta hänsyn till reflektionen som en respondent gjorde i fråga 32 om vad en enkätundersökning tillför.

Frågorna är relevanta och som rörelse behöver vi samtala om dem. För att förstå Framtidskommissionens fokus på ELM:s medlemstal över tid är det dock viktigt att tillföra ytterligare aspekter till frågan om medlemsstatistik. Den viktigaste aspekten är att Gud kallar oss, både enskilt och genom ELM, att vara hans redskap. Vi har fått i uppdrag att gå ut och samla människor till gemenskap med honom. Detta innebär förstås att ELM:s övergripande mål är att fler ska bli fångade av Guds ord och gå på Guds väg. När vi inte växer till i antal behöver vi därför fråga oss om vi på något särskilt sätt brister i vår trohet till vår himmelske uppdragsgivare.

Lösningen på utmaningen som den statistiska undersökningen ger oss är givetvis inte en strategi som kommer att lösa allt. Det är inte vi som stakar ut en väg för Gud att följa utan tvärtom. Johannes Döparen var alldeles medveten om detta när han talade om Guds kraft: "En människa kan inte ta sig något utan att det ges henne från himlen... Han [Jesus] måste bli större och jag mindre."¹⁰

Och visst vill ELM växa. Det är just den uteblivna tillväxten som har varit en av de bidragande faktorerna till att ELM:s styrelse till att börja med tillsatte Framtidskommissionen, och önskan om tillväxt beror främst på det stora missionsuppdraget. Fler människor måste få höra evangelium, och det står ju inte i Johannes 3 att "han måste bli större och *missionsorganisationen* mindre", utan att "jag" ska bli det. Därför är det vårt mål att bli fler, en målsättning som gör att vi behöver hålla reda på antalet aktiva i rörelsen.

Medlemsantalet är dessutom kopplat till ELM:s verksamhet, ekonomi och självbild. Om vi blir fler som ber, ger och går ut i tjänst, ökar också både missionsbudgeten och möjligheterna att nå ännu fler med evangeliet.

Antalet deltagare på gudstjänster, ungdomsläger och andra samlingar beror förstås på en mängd olika faktorer, både interna och externa. Vissa saker bör vi själva kunna påverka, medan andra är svårare och åtminstone kräver mer tid att försöka förändra. Så är till exempel rörelsens attityd till nya deltagare en viktig faktor som beror på oss själva, medan "tidsandan", det omgivande samhällets attityd till kristen tro och urbaniseringen är faktorer som på ett helt annat sätt ligger bortom vår påverkansförmåga. I förhållande till de skeendena gäller det snarare att hitta sätt att navigera på för att, som Paulus skriver, "[inte] anpassa er efter den här världen, utan låt er förvandlas genom förnyelsen av ert sinne så att ni kan pröva vad som är Guds vilja: det som är gott och fullkomligt och behagar honom".¹¹

6.1.5 Vad kan vi faktiskt göra?

Man skulle kunna tycka att det föregående avsnittet bara är en from förhoppning och att man som läsare hellre vill ha konkreta förslag på hur ELM ska gripa sig an problemet med det vikande medlemsunderlaget. ELM förlorar alltså i genomsnitt 95 medlemmar per år vilket i praktiken innebär att ELM kommer att upphöra som rörelse någon gång under 2030-talet. ELM:s styrelse och

¹⁰ Joh. 3:27-30.

¹¹ Rom. 12:2.

ledning måste givetvis arbeta för att trenden vänds, men en religiös organisation fungerar inte som ett vanligt företag. Det räcker inte som mål för ELM att kunna skapa verksamheter där man kan få in medlemmar så man kan visa en positiv trend. Om fler medlemmar eller en växande organisation hade varit ett självändamål hade man ju kunnat starta närapå vilka verksamheter som helst så länge de lockade människor. Men för ELM handlar antalet medlemmar om hur många som vill vara med i föreningens kärnverksamhet, vilket för det allra mesta är den gudstjänstfirande gemenskapen. Därför är sverigemissionen en viktig del av svaret på frågan.

Men det är inte det enda svaret. ELM behöver inte bara få nya medlemmar utan också behålla dem som kommer i beröring med verksamheten. Det innebär att hela Framtidskommissionens arbete, inklusive allt som utredningen förhoppningsvis kommer att resultera i, är en viktig del av lösningen. Men det betyder också att samarbetet och övergången mellan ELU och ELM måste bli bättre samt att sammanhållningen mellan de regionala organisationerna i ELM behöver stärkas.

6.2 Enkätundersökningen

6.2.1 Gemenskap och utanförskap

När man går igenom resultaten från enkäten ser man ganska snart att ELM:s styrkor och svagheter i hög grad är två sidor av samma mynt. Gemenskapen är en av de allra mest frekvent återkommande orsakerna till att människor vill komma med i eller bli kvar i ELM, och samtidigt är en av de vanligaste invändningarna mot ELM att gemenskapen lätt blir sluten och upplevs finnas till bara för de som redan finns på insidan. En av respondenterna beskrev i fråga 27 hur “det ständigt känns som en kamp att vara en del av gemenskapen” samtidigt som gemenskapen återkommande lyfts fram som en styrka i ELM, t.ex. i svaren på fråga 28 eller i processamtalen.

Gemenskapen ska vara ett av den kristna gemenskapens främsta kännetecken, vilket inte minst Nya testamentet återkommande lär oss. Jesus sa: “Detta är mitt bud: att ni ska älska varandra så som jag har älskat er,”¹² Paulus uppmanar sina läsare gång på gång att älska och tjäna varandra: “Älska varandra uppriktigt,”¹³ och Petrus skriver: “Tjäna varandra, var och en med den nådegåva han har fått, som goda förvaltare av Guds mångfaldiga nåd.”¹⁴ Därför är det ett allvarligt misslyckande att så många respondenter beskriver utanförskap som en drivande faktor till att de har lämnat ELM.

Det går inte att säga varför gemenskapen stöter bort vissa men attraherar andra baserat på svaren, men flera respondenter som har lämnat ELM beskriver en homogen kultur som inte riktigt förmår inkludera dem som avviker. En av personerna som djupintervjuades menade att det finns “ett socialt raster i rörelsen som inte är helt enkelt att passa in i”. Mannen menade att bibeltroheten kan leda till exkludering av dem som inte har precis samma övertygelse och liknande svar har getts av flera andra respondenter. Det ligger nära till hands för en kritiker att påstå att ELM är en åsiktsgemenskap, snarare än en trosgemenskap, medan den som är mer positivt orienterad skulle kunna påstå att ELM är en bekännelsetrogen gemenskap. Det är inte helt enkelt att skilja tro, åsikter och bekännelse åt.

Varje idéburen rörelse har en kärna av övertygelser som bär och formar gemenskapen, och dessa övertygelser markerar gränser för vad man som rörelse är och vill vara. För ELM:s del går det nog inte att diskutera dessa frågor utan att återkomma till rörelsens bildande för 110 år sedan, då bibeltroheten blev fixpunkten för gruppen som kom att gå under namnet “Bibeltrogna vänner”. En

¹² Joh. 15:12.

¹³ Rom. 12:9.

¹⁴ 1 Pet. 4:10.

av de djupintervjuade personerna sa vid ett tillfälle, apropå rädslan för att ifrågasätta och säga obekväma saker: "Det kanske är del av en minoritetsstress, vi förvaltar något som är under attack från samhället och då är det viktigt att man bevarar det". Kanske är det en minoritetsstress som inte bara gäller ELM idag, då klassisk kristen tro är så tillbakatryckt, utan hela rörelsens historia. Man har alltid varit i minoritet och ganska ofta fått betala ett högt pris för det antingen ekonomiskt eller socialt eller både och.

En av de intervjuade menade att "vi är så bra på att vara frälsta att vi faktiskt borde ha kraft att gå vidare", och det skulle man måhända kunna applicera också på frågan om bibeltrohet: ELM-are är generellt sett så trygga i sin bibeltrohet att det borde vara möjligt att ta hand om de kritiska ståndpunkterna. I viss mån är det redan så. Den nyss refererade respondenten berättade samtidigt om en mindre gemenskap där hon hade fått möjlighet att ställa alla sina frågor, och respondenten som reflekterade över ELM:s minoritetsstress lyfte på liknande sätt fram möjligheten till öppna och prövande samtal som en av de främsta sakerna som hade dragit henne till ELM. Kanske är det så att det på individ- eller mindre grupp-nivå finns en öppenhet som av någon anledning sluts på större grupp-nivå.

Hur bör ELM arbeta för att kunna bli en mer öppen och inkluderande gemenskap? I det här stycket diskuterar kommissionen den sociala aspekten av öppenheten – den teologiska aspekten kommer i kapitel 6.2.3. ELM har en organisationsstruktur som innefattar många olika förgreningar, och som historiskt har innehållit ännu fler, och där korsrepresentationen i styrelser och nämnder har varit stor. Dessutom har man varit en förhållandevis liten rörelse som har hållits ihop av starka och goda värderingar, som bibeltrohet och missionsiver, samtidigt som rörelsen bildades ur en konfliktsituation. Sådana aspekter har säkerligen bidragit till en stark intern sammanhållning som i varierande grad beroende på tid och plats och personligheter har varit mer eller mindre enkel att komma in i.

Förändringen måste ske på individnivå men visst kan man på lokal, regional och nationell nivå göra viktiga insatser för att förändra den sociala kulturen. Kanske är en viktig fråga att börja med den om vem "vi" refererar till i frasen "vi i ELM": vad behöver man ha för bakgrund, övertygelser, historia för att inkluderas inte bara i teorin utan i praktiken i detta "vi"? Här måste formella och informella ledare gå före och ta aktiva steg för att i sin privata vänskapskrets inkludera nytillkomna i gemenskaperna och på alla sätt visa att de nytillkomna tillhör och har en plats, redan innan de har hunnit visa vad de går för. Gemenskaperna behöver i vardagen i första hand finnas till för "de andra" och först i andra hand för "varandra".

Diskussionen ovan har huvudsakligen berört i vilken mån gemenskapen i ELM upplevs som öppen eller sluten, stark eller svag, inkluderande eller exkluderande, men det finns en annan aspekt av saken som framkommer i svaren på frågorna 23-24 och som ännu inte har kommenterats.

"Gemenskap" och "relationer" är viktiga orsaker till varför människor väljer att bli kvar i ELM, men de är ännu viktigare för de som väljer att komma med. En av kommissionens frågeställningar från direktivet gäller just varför människor väljer att bli kvar eller komma med i ELM, och då måste den här aspekten kommenteras. 73 % av respondenterna som har blivit med i ELM angav "gemenskap" och 55 % angav "relationer" som bidragande skäl till sitt beslut. Om det kan vara svårt att veta på precis vilket sätt man bör arbeta med den sociala kulturen är det desto enklare att peka på hur man kan arbeta med relationer: varje enskild kristen har en kallelse att vittna om Jesus för sina medmänniskor, och varje kristen har förmågan att göra det: "Men Hjälparen, den helige Ande som Fadern ska sända i mitt namn, han ska lära er allt och påminna er om allt jag sagt er."¹⁵

¹⁵ Joh. 14:26.

Och Petrus skriver: "Ni är ett utvalt släkte, ett kungligt prästerskap, ett heligt folk, ett Guds eget folk för att förkunna hans gärningar, han som har kallat er från mörkret till sitt underbara ljus."¹⁶

Om ELM ska växa bör det därför ske i de nära relationerna, vilket kommissionen var inne på redan i diskussionen av medlemsutvecklingen (kapitel 6.1.4). Det står inte på något vis i motsatsförhållande till en total tillit till Guds nåd och kraft utan är ett erkännande av den lutherska övertygelsen att Gud verkar i världen genom sin skapelse. Luther skriver i Lilla katekesen angående bönerna två och tre att Guds rike kommer och Guds vilja sker av Guds nåd och beslut, utan vår insats, och ändå får vi be honom om att det ska ske också hos oss. På liknande sätt får vi tro att Gud visserligen kan föra människor inom Ordets hörhåll hur han än vill, men han har valt att använda sitt folk, det vill säga oss. Och vi kan inte ge Guds ord vidare till människor om vi inte har en relation till dem, vilket Paulus är inne på i Romarbrevet 10:

Men hur ska de kunna åkalla den som de inte har kommit till tro på? Och hur ska de kunna tro på den som de inte har hört? Och hur ska de kunna höra om ingen predikar? Och hur ska några kunna predika om de inte blir utsända?¹⁷

Och man skulle kunna lägga till: och vem ska höra om de inte har några att predika för?

6.2.2 Förkunnelse och bekännelse

Nästa begreppspar kommissionen vill lyfta fram för att beskriva vad som får människor att vilja komma med, bli kvar i eller lämna ELM är "förkunnelse och bekännelse". De andra begreppsparen kommissionen har valt ut berör sociala (gemenskap–utanförskap, slutenhet–öppenhet) och strukturella aspekter (förening–församling–andligt ledarskap) samt hur ELM bör prioritera (mission i Sverige respektive utlandet). Samtliga aspekter kan man diskutera teologiskt, men det här avsnittet berör på ett särskilt sätt teologiska identitetsfrågor för ELM.

För dem som vuxit i upp i ELM har förkunnelsen näst efter gemenskapen varit den viktigaste faktorn för att de stannat kvar i ELM. Av respondenterna har 81 % angett förkunnelsen som en bidragande orsak till beslutet. "Bekännelse" är mindre viktigt, men med 52 % av svaren är det ändå en betydande del av respondenterna som sätter stort värde också på denna aspekten av ELM. Det är intressant att förkunnelsen faktiskt är ännu viktigare för dem som har valt att gå med i ELM, än för dem som har vuxit upp i ELM. Visserligen är det "bara" 72 % som har svarat "förkunnelse" men det är det svarsalternativ som har fått flest träffar av alla på fråga 24. "Bekännelse" får färre andel av svaren bland dem som har kommit med i ELM (47 %) jämfört med dem som har vuxit upp i ELM (52 %), men å andra sidan är det den fjärde viktigaste orsaken för "in-vuxna" ELM-are jämfört med femte viktigaste för "upp-vuxna".

6.2.2.1 Förkunnelse

Som med så mycket annat i enkätundersökningen finns det flera sidor av förkunnelsen att kommentera – den upplevs både som en styrka och som smal eller begränsad. En av de djupintervjuade respondenterna, en kvinna i åldern 66+ som blivit kristen i vuxen ålder och kommit med i ELM på senare tid, lyfte fram det evangeliska fokuset i förkunnelsen. Hon upplever predikningarna som "helt underbara" och menar att man måste predika evangeliet fullt ut. En annan respondent, kvinna i åldern 31-50 år som inte har vuxit upp i ELM, skriver om sina positiva erfarenheter av undervisningen i ELM och hur den skiljer sig från hennes tidigare sammanhang med "predikningar som fokuserar på vad jag ska jag göra för att behaga Gud".

¹⁶ 1 Pet. 2:9.

¹⁷ Rom. 10:14-15.

Samtidigt blev det tydligt i fråga 29 att många menar att förkunnelsen behöver förbättras, och då syftade man särskilt på hur förkunnelsen i högre utsträckning behöver tala till åhörarnas vardag. En annan respondent, 66+ som har vuxit upp och är aktiv i ELM, menar att predikningarna är för mycket bibelstudium och för gammaldags: ”Predikanten predikar över söndagens text men omsätter det inte i nutid vad det betyder för oss idag.” Liknande synpunkter återkommer i flera andra svar och från flera åldersgrupper. Några menar att lekmannaförkunnelsen är en svaghet i ELM och att förkunnelsen blir för ytlig när det är lekmän som förkunnar.

Man hade kunnat tro att ELM hade en särskild fördel i den tillämpningen med tanke på att så många av predikanterna är lekmän med civila jobb till vardags, men det har funnits en rädsla eller osäkerhet i ELM för att tala om helgelsen av rädsla för att skymma vad Jesus har gjort. En av de djupintervjuade återkom till just detta när hon sa att ”vi är så bra på att vara frälsta att vi faktiskt borde ha kraft att gå vidare”. Här finns någonting för ELM att arbeta med. Lärjungaskapet är en del av evangeliet och ELM behöver bli tryggare i hur helgelsen följer av frälsningen och att också helgelsen sker genom tro. Den står inte i motsättning till rättfärdiggörelsen genom tro, och rädslan för att hamna i så kallad lagiskhet får inte skymma behovet av att ge konkret vägledning i hur ett kristet lärjungaskap ska gestaltas idag.

Även om respondenterna har synpunkter på förkunnelsen och önskar bättre anknytning till vardagen och mer vägledning i lärjungaskapet, är det ändå tydligt att förkunnelsen är en styrka i ELM och särskilt det evangeliska fokuset. Detta märker man inte minst i fråga 27 där ELM:s kännetecken beskrivs och ”Jesusfokus” kommer på andra plats näst efter bibeltroheten. ELM har något mycket värdefullt att inte bara förvalta utan också utveckla i sin förkunnartradition med fokus på vem Jesus som Frälsare och Bibeln som Guds ord. Kommissionen vill understryka vad enkätsvaren och processamtalen visar: Jesuscentreringen och bibeltilliten är en fantastisk styrka i ELM och någonting som lockar människor.

Innan bekännelsetroheten diskuteras skulle kommissionen vilja göra en sista reflektion som har med förkunnelsen men också med bekännelsetroheten att göra. ELM har i stort sett uteslutande kallat lekmän att predika och man har aldrig skapat en akademisk predikantutbildning eller krävt av predikanterna att de ska ha en akademisk teologisk utbildning. Det viktigaste har varit att de, så att säga, ”har gått i Andens skola” och läst Skriften, Luther och Rosenius. Vidare har ELM starkt betonat det allmänna prästadömet och hur varje kristen är kallad och utrustad till att vittna om Jesus i sin vardag alldeles oavsett vilken utbildning man har.¹⁸

Vissa respondenter har i undersökningen kritiserat förkunnelsen och tyckt att den blir för ytlig och abstrakt när det är lekmän som förkunnar, och det är givetvis en risk ELM utsätter sig för med sin struktur, men man kan samtidigt fundera över om inte just lekmantraditionen har bidragit till att ELM har kunnat bevara sin teologiska profil så länge och så intakt. Detta har inte berörts i enkäten, så kommissionen kan inte uttala sig med säkerhet, men tanken är värd att tänka.

6.2.2.2 Bekännelsetrohet

”Bekännelsetrohet” är ett begrepp som kan ha olika laddning beroende av ens bakgrund och sammanhang. För vissa är det positivt laddat och står för någonting äkta, robust, någonting som inte rubbas av att det blåser lite. För andra är det förknippat med rädsla för oliktankande eller dömande av dem som inte passar in i mallen. Det går nog inte att komma ifrån att en hel del av de respondenter, särskilt i åldrarna 51-66+, som har vuxit upp i ELM och uttrycker erfarenheter av

¹⁸ Se t.ex. Rune Söderlunds artikel ”Allmänt prästadöme och offentligt predikoämbete” i *Begrunda* 2-2009, s. 4–19. Jfr Per Runesons artikel ”Det allmänna prästadömet – hos Luther, Rosenius och i vår tid” i *Begrunda* 1-2009, s. 11–18.

slutenhet och fördömanden har upplevt just hur bekännelsetroheten har blivit kvävande. I sin iver att slå vakt om sanningen har man blivit kärlekslös och snäv. Kommissionen återkommer till frågor om slutenhet och öppenhet i nästa avsnitt.

I det här sammanhanget ska emellertid begreppet förstås i positiv bemärkelse, för den kristna kyrkan *är* kallad till bibel- och bekännelsetrohet. Aposteln Judas skrev: ”Mina älskade, trots min stora iver att skriva till er om vår gemensamma frälsning fann jag det nödvändigt att skriva och mana er fortsätta kämpa för den tro som en gång för alla har överlämnats åt de heliga,” (Judas v. 3), Paulus skrev till Timoteus: ”Som mönster för en sund förkunnelse ska du ha de ord som du har hört av mig, i tro och kärlek i Kristus Jesus,” (2 Tim. 1:13), och Jesus själv sa: ”Om ni förblir i mig och mina ord förblir i er, så be om vad ni vill och ni ska få det.” (Joh. 15:7.) En nödvändig del av lärjungaskapet är just att hålla fast vid Jesu ord och den sunda bekännelsen, och detta har varit grundläggande för ELM ända sedan rörelsens bildande.

En utlösande faktor för BV:s tillkomst var frågan om Bibelns ofelbarhet och en minoritet inom EFS ansåg frågan vara så viktig att man hellre uteslöts/lämnade sitt sammanhang än kompromissade med sitt samvete.¹⁹ Därför finns också bibel- och bekännelsetroheten med i ELM:s första paragraf som uttrycker rörelsens kärnvärden:

1 § Ändamål och syfte

Detta missionssällskap, som betraktar den 11 juni 1909 som sin grundläggningdag, vill, förblivande vid den av Kristi kyrka tiderna igenom orubbligt fasthålla sanningen, att hela Bibeln är alltigenom Guds ofelbara ord med oinskränkt auktoritet, och under full anslutning till den evangelisk-lutherska bekännelsen, verka för Kristi rikes tillväxt och bekämpande av allt slags otro och förnekelse.

I stadgarna återfinns fyra nyckelord som kan användas för att beskriva rörelsens identitet. Dessa är Bibeln, Kristi kyrka, evangelisk och luthersk.²⁰ I samtal med ELM:s förre missionsledare Erik J Andersson lyfte han upp vad som historiskt har varit ELM:s existensberättigande. Det är missionen och bekännelsen (bibeltroheten).²¹ Man kan alltså se att bekännelsen och bibeltroheten som varit en del av kärnan i ELM från början fortfarande är en av de saker som gör att människor stannar kvar i och dras till ELM. Kommissionen frågar sig om ELM i framtiden kan lyfta bibeltroheten och bekännelsen ännu tydligare och kommunicera den på ett sätt som är relevant för vår tid? I ELM:s identitetsdokument står det “I en föränderlig tid och kultur dyker ständigt nya frågor och utmaningar upp. I ljuset av Guds ord och utifrån vår identitet som evangeliskt-lutherskt missionssällskap vill vi förhålla oss till det nya och bidra till samtalet om Kristi kyrkas väg genom vår tids landskap.”²²

¹⁹ För mer information om BV:s (alltså nuvarande ELM) tillkomst, se t.ex. Karl-Axel Lundqvist, (1977). *Organisation och bekännelse: Evangeliska fosterlands-stiftelsen och Svenska kyrkan 1890-1911 = Organization and confession : the Swedish evangelical mission society and the Church of Sweden in 1890-1911*. Avhandling. Uppsala : Univ., kapitel 1; Torbjörn Larpers & Rune Imberg (red.), (2010). *Den rosenianska väckelserörelsen cirka 1890-1920 och bildandet av Missionssällskapet Bibeltrogna vänner 1911: rapport från forskningsseminarium på Johannelunds teologiska högskola 20-21 april 2010*. [Uppsala]: ELM-BV; Axel B. Svensson, (1961). *Missionssällskapet Bibeltrogna vänner historia under tiden 1911-1961*. Stockholm: Bibeltrogna vänner.

²⁰ ELM:s styrelse, (2013), “ELM:s identitet” Tillgängligt på: <https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2016/06/ivs-identitet.pdf> Senast hämtat: 2021-05-20

²¹ Samtal med Erik J Andersson, 2021-05-05. Missionen kommer att behandlas under punkt 6.2.5.

²² ELM:s styrelse, (2013), “ELM:s identitet” Tillgängligt på: <https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2016/06/ivs-identitet.pdf> Senast hämtat: 2021-05-20

En av de djupintervjuade diskuterade vad denne upplevde som en bristande förmåga att hantera kritiska röster (se fråga 27) och reflekterade över om det kunde höra samman med en ”minoritetsstress”: ”Vi förvaltar något som är under attack från samhället och då är det viktigt att man bevarar det.” Kommissionen har inte svar på detta, men kan fråga sig om inte den här ”minoritetsstressen” har funnits inbyggd i rörelsen ända från början och både gett upphov till stolthet över sitt vägval men också osäkerhet i att utgöra en minoritet.

Kommissionen menar att ELM:s medlemmar har skäl att betrakta sin minoritetsposition som något positivt och någonting att värda så länge den är fast grundad i bibel- och bekännelsetroheten. Det är förståeligt att man är skeptisk, till och med direkt fientlig, till den här positionen om man har upplevt såriga strider i ELM:s historia, men hur det har varit tidigare bör inte bestämma över hur det ska vara idag. Svensk kristenhet behöver olika typer av röster och ELM:s röst är rätt så unik med sitt starka lekmanengagemang, sin bibeltrohet och sitt starka evangeliska fokus på Jesu verk. Den rösten behövs idag, men det kräver en villighet att både närma sig övriga kristenheten och att bevara sitt särdrag. Det i sin tur fordrar trygghet i sin identitet och mod i sin bekännelsetrohet, men ELM har förutsättningarna för att kunna förena dessa båda karaktärsdrag.

6.2.2.3 Bibeltrohet

Ett intressant resultat i fråga 28, ”Vilka är ELM:s tre främsta styrkor?” var att respondenterna i både åldersgruppen 16-20 år och 21-30 år rankade bibeltroheten som ELM:s främsta styrka när man tittar på svaren i underkategorierna. I en bemärkelse sticker inte resultatet ut – även åldersgruppen 66+ rankar bibeltroheten som ELM:s främsta styrka (53 %) – men de yngre åldersgrupperna är samtidigt de som allra skarptast kritiserar ELM och menar att rörelsen måste jobba med: ”öppna från slutenhet, inte döma”, ”öppenhet för tvivel, oliktänkande” samt ”manligt/kvinnligt ledarskap”. När de yngre preciserar vad de menar i de här kategorierna handlar det bl.a. om hur ELM talar om samkönade relationer, samboskap, kvinnliga präster och pastorer, och dylikt, samt hur ELM hanterar kritik och avvikande åsikter. En tidigare refererad respondent sammanfattade saken i sitt svar på fråga 32:

Jag tycker ELM gör mycket bra och fint men att ni måste focus [sic!] på att inte ha sådan hybris och låta kritiken landa istället för att bli kränkta.

En annan respondent, djupintervjuad i åldersgruppen 21-30, menade att man automatiskt blir stämplad med en lägre bibelsyn om man uttrycker en avvikande åsikt i frågor som de ovan nämnda, och det är i det sammanhanget som resultaten i fråga 28 blir intressanta för de visar att bibeltroheten är viktig för dessa åldersgrupper och att man betraktar ELM:s bibeltrohet som ELM:s främsta styrka samtidigt som man är kritisk till hur ELM kommunicerar och hanterar den här styrkan.

Kommissionen påminner sig om ett samtal på ELM:s årskonferens 2019 när Lärörådets rapport om manligt och kvinnligt ledarskap i ELM diskuterades.²³ De av kommissionens ledamöter som var med på årsmötet uppfattade det som att yngre och äldre talade förbi varandra och att de äldre, generellt sett, talade om vikten av att hålla fast vid Bibeln medan de yngre ville diskutera hur ELM bör hantera frågan om manligt och kvinnligt ledarskap. Resultatet från undersökningen pekar i riktning mot att det, för de yngre, inte handlar om att ifrågasätta bibeltroheten när man vill diskutera dessa frågor utan att yngre och äldre faktiskt är överens när det gäller vikten av att bevara bibeltroheten.

²³ Lärörådet, (2019). ”Om mötesledarskap och andligt ledarskap”, tillgängligt på: <https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2019/05/LR-2019-Mötesledning.pdf> Senast hämtad: 2021-06-16.

En intressant aspekt av resultatet i fråga 28 är vad det säger om ELM och de yngre åldersgrupperna. Det ligger nära till hands att dra slutsatsen att yngre är mer progressiva, i liberal riktning, eftersom de trycker så hårt på att ELM måste bli bättre på att hantera kritiska synpunkter samt bli bättre på att diskutera frågor om sexualitet och kvinnligt ledarskap, men svaren i fråga 28 ser ut att säga emot det. Det kan givetvis vara så att de olika åldersgrupperna fyller begreppet ”bibeltrohet” med olika innehåll, men det kan också vara så att de yngre åldersgrupperna samtidigt som de värdesätter annat som på ytan ser ut att stå i motsättning till bibeltroheten.

Kommissionen har inte undersökt saken närmare, och kan därför endast spekulera, men en möjlig förklaring finns i vår samtids längtan både efter autenticitet, d.v.s äkthet, och inkludering samt rättvisa. Dagens unga vuxna söker i hög utsträckning efter sådant som är äkta, hållbart, genuint. Man accepterar inte påståenden för att det förväntas av en utan för att det bottnar i ens personliga värderingar. Man är kritisk och ifrågasättande men inte för att man vill vara destruktiv utan för att man vill finna det som håller. Samtidigt är man känslig för orättvisor vare sig det gäller ras, kön, sexualitet, klimat eller annat och man är generellt sett beredd att anpassa sig för att följa sina övertygelser.

Om det finns en överlappning mellan karaktärsdragen hos unga vuxna i allmänhet och de unga i kommissionens undersökning, så hjälper det till att förklara spänningen mellan å ena sidan gruppens betoning på bibeltrohet och å andra sidan deras kritik av ELM:s upplevda oförmåga att hantera vissa frågor. En annan respondent, som har refererats tidigare, gav uttryck för just den här dubbelheten när han skrev (se fråga 32 i avsnitt 4.6 i rapporten):

När det kommer till sexualitet (främst i ert ungdomsarbete ELU men inte endast) så tror jag att det är jätteviktigt att ni tillåter er att stå kvar i era åsikter, men att ni rannsakar er själva om hur de förmedlas. Så mycket mer ödmjukhet behövs.

Mannen hör visserligen till åldersgruppen över, alltså 31-50 år, men svaret är träffande.

Om ELM ska kunna inte bara överleva utan också växa och må väl måste man fånga upp människorna i just åldersgrupperna 16-30 år, och i det ljuset är ovanstående resonemang oerhört centralt. ELM har en så kallad USP (”Unique Selling Point”, d.v.s. något unikt som särskiljer en från andra) i sin bibeltrohet och att man accepterar ett visst utanförskap till följd av sina ställningstaganden. Människor som är högre i ålder sätter måhända större värde på att ”vara inne i värmen” och inte sticka ut (kanske med negativa erfarenheter av strider i lärofrågor från förr?) men många yngre tilltalas av orubbligheten. En av de djupintervjuade gav uttryck för just detta:

Mycket av det jag tycker är positivt med ELM, även om det också ibland är en av de sakerna jag bråkar med, är att man är väldigt oängslig, att det finns något otidsenligt, det finns en stark uppfattning av ’vi vet vad som funkar’ och det är väl det positiva, att man inte är trendkänslig.

Människor som vänder kappan efter vinden eller är rädda för att stå för något som är obekvämt vinner inte den yngre generationens gillande. Men det gör inte heller den som visserligen är äkta i sin övertygelse men som kommunicerar den plump och därmed stöter bort människor.

Om det ska bli ett verkligt möte mellan två olika generationer som tänker och känner på ganska olika sätt, måste båda grupperna vara beredda att gå utanför sig själva och lyssna förutsättningslöst på den andra utan att komma med pekpinna. De yngre måste vara beredda att lyssna på de äldre och skapa sig en förståelse för varför de äldre reagerar som de gör, vad de är rädda för och vad de har sett i historien som har präglat dem. Men på liknande sätt måste de äldre vara beredda att lyssna på de yngres frågor, ifrågasättanden och påpekanden utan att ta det som personlig kritik eller som

tecken på att man vill släppa bibel- och bekännelsetroheten. Det är en ung människas uppgift att pröva och ifrågasätta sina föräldrars övertygelser för att kunna bilda sig en egen uppfattning, och äldre kristna kan få vara viktiga förebilder och vägledare om de ger sig tid att lyssna och försöka förstå. Om man kan be tillsammans och vara överens om att Bibeln måste få vara vägledande, finns också förutsättningarna för att man ska kunna finna varandra även om man inte alltid håller med varandra.

6.2.3 Slutenhet och öppenhet

Det tredje begreppspar som kommissionen vill diskutera i det här kapitlet är ”slutenhet och öppenhet”. Det hör nära samman med ”gemenskap och utanförskap”, men i det här avsnittet kommer den teologiska aspekten att diskuteras snarare än den sociala.

Vissa människor har uteslutande positiva eller negativa upplevelser av ELM i de här avseendena, men vissa människor upplever både och. En av de djupintervjuade respondenterna beskrev ELM som ”jesusfokuserat, arrogant och likformigt”. Det framkom inte så tydligt i brödtexten, eftersom andra respondenter hade gett liknande svar, men kvinnan var kritisk till hur hon upplevde att ELM hanterade (eller inte hanterade) avvikande åsikter. Hon menade att avvikande röster tystas och att man använder härskartekniker för att inte behöva hantera svåra frågor. Samtidigt var det i ett mindre ELM-sammanhang som hon hade funnit en gemenskap där hon kunde ställa alla sina frågor och få brottas med dem. Det betyder att två saker kan vara sanna samtidigt. Kanske är det som kommissionen reflekterade i avsnitt 6.2.1 ovan ”att det på individ- eller mindre gruppnivå finns en öppenhet som av någon anledning sluts på större gruppnivå”.

6.2.3.1 Slutenhet i barndomens förening/församling

Som diagrammen i redovisningen av fråga 20 visade sticker respondenter uppvuxna i ELM, i åldersgrupperna 31-50 och 51-65 år, ut i negativ bemärkelse. Vad gäller upplevelsen av tron från uppväxtföreningen-/församlingen är de överrepresenterade i svaren ”sluten”, ”negativ”, ”komplicerad”. Tabellen är ganska viktig för diskussionen och återges därför på nytt i det här dokumentet. Om man ser på svaret ”sluten” ser man att åldersgrupperna 31-50 och 51-65 år båda ligger över 40 % i svarsfrekvens medan övriga grupper ligger mellan 0-15 %, och svaret ”negativ” får mellan 20-27 % av svaren i åldern 31-65 år, medan övriga åldersgrupper har gett det svaret mellan 0-4 %. Även vad gäller svaret ”komplicerad” sticker åldersgrupperna ut med en svarsfrekvens mellan 30-39 % jämfört med mellan 0-23 % i övriga åldersgrupper.

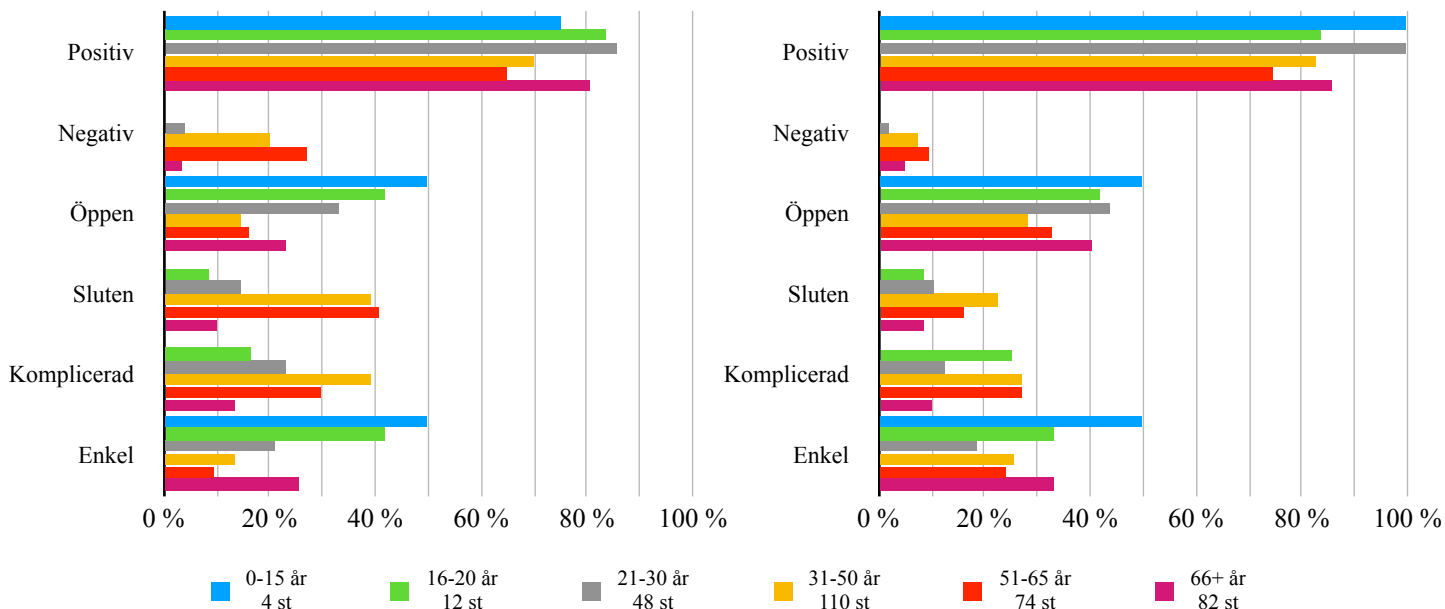
Det är intressant att jämföra de här svaren med svaren på fråga 18, om respondenternas upplevelse av den kristna tron från uppväxthemmet. Det kompletterande diagrammet presenterades i inledningen men återkommer här för åskådlighetens skull. Det är fortfarande så att åldersgrupperna 31-50 och 51-65 år sticker ut med flest svar i de negativa kategorierna, men det är tydligt att upplevelsen i hemmet var en annan än i föreningen/församlingen. Om man jämför svaren ”negativ” och ”sluten” med varandra i de olika frågorna får man följande resultat: 20-27 % upplevde tron som ”negativ” i föreningen/församlingen, och i hemmet upplevde 7-9 % tron som ”negativ”; 39-41 % upplevde tron som ”sluten” i föreningen/församlingen, och i hemmet upplevde 16-23 % tron som ”sluten”. 23 % (åldersgruppen 31-50 år) är en förhållandevis hög siffra men det är lite drygt hälften av antalet som svarade ”sluten” avseende föreningen/församlingen.

Även om inte kommissionen kan veta med säkerhet pekar ändå de här resultaten på att det var någonting i föreningarna och församlingarna mellan ungefär 1970-2000 som gav de som då var unga en negativ upplevelse av den kristna tron som inte i samma utsträckning gällde för hemmet. Några enkätsvar ger antydningar i den riktningen, som exempelvis en respondent, en man som vuxit

upp i ELM men idag är aktiv i annat samfund. Han förklarade att han lämnat ELM eftersom "sektterismen låg runt hörnet på 60- o 70talet [sic!] i BV". En annan respondent, som dessutom blev djupintervjuad, berättade om upplevelsen i den kristna gemenskap från uppväxten och beskrev "en

20. Vilken upplevelse hade du av den kristna tron från din församling under din uppväxt? Svarande uppvuxna i ELM.

18. Vilken upplevelse hade du av den kristna tron i hemmet under din uppväxt? Svarande uppvuxna i ELM.

rädsla

från vuxenvärlden att vi skulle hamna på villovägar och den rädslan tog sig uttryck i att det blev dömande". Den rädsla och följande fördömelse, som respondenten upplevde, satte djupa spår och fick denne att lämna ELM och komma tillbaka först flera decennier senare och då först mycket motvilligt. Motviljan la sig till slut när personen upptäckte att mycket hade förändrats till det bättre.

En del av resultatet kan troligtvis förklaras med bevakning av den rätta läran under andra halvan av 1900-talet som blev kvävande för många. Det är intressant att lägga märke till att respondenterna i den äldsta åldersgruppen i mycket mindre utsträckning har haft en negativ upplevelse av tron både i hemmet och i föreningen/församlingen. Om man utgår från konfirmationsåldern som ett riktmärke för när man kan tänkas skapa sig en uppfattning om hur tron kommuniceras hamnar vi för de yngsta 66+-åringarna på år 1969. Därmed bör man relativt säkert kunna säga att de negativa upplevelserna särskilt har formats efter det. Det leder kommissionen till att reflektera över om det kan finnas ett samband mellan slutenheten och att dåvarande BV försökte finna sin väg och identitet efter det att dess grundare Axel B. Svensson gick bort 1967?²⁴

²⁴ Se även diskussionen på s. 6 i "Den goda ekumeniken", ELM:s Läroråd, (2020). Tillgängligt från: <https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2020/08/LR-2020-Ekumenik.pdf> Senast hämtad: 2021-06-17

6.2.3.2 Slutenhet idag

Det vore samtidigt oärligt av kommissionen att ge sken av att upplevelsen av slutenhet bara finns i det förgångna. Respondenterna har i frågorna 27-29 lyft fram frågor om öppenhet och slutenhet, fördömelse och exkludering, och de svaren har även gällt nutiden vilket avsnitt 4.5 i rapporten bör göra tydligt. De sociala aspekterna av slutenheten har redan diskuterats i avsnitt 6.2.1 och kommer därför inte att beröras här, men vissa svar berör mer teologiska frågor som rädsla för andra kristna sammanhang, att man talar nedsättande eller svartmålande om andra kristna och oförmågan att hantera avvikande åsikter.

För åldersgruppen 21-30 år är frågor om öppenhet och att inte döma med marginal den näst viktigaste framtidsfrågan för ELM. En respondent är representativ i sin kommentar:

Jag tror att det är viktigt för ELM att ta reda på hur man kan bli bättre på att möta människor som inte delar ELM:s åsikter i sakfrågor att ändå känna sig välkomna och älskade. Och klarar man inte av att göra det så bör man inte uttala sig alls. Det finns ett hyckleri i att med ena handen (omedvetet) sjasa bort oliktänkande samtidigt som man med andra handen klappar sig på axeln för att man predikar Guds ord.

För respondenterna i åldersgruppen 31-50 år är ”slutenhet” det näst starkaste kännetecknet på ELM, och även om bilden saknar siffror kan man i ordmolnet i punkt 4.7.2 se att ”slutenhet” hör till en av de sämsta sakerna med ELM enligt processamtalen. Den här kritiken riktas både mot ELM och ungdomsorganisationen ELU, och den gäller både nutid och dåtid. När respondenterna ska beskriva problemet återkommer de till sådant som den citerade respondenten ovan angav.

En viss sorts slutenhet hör med till lärjungaskapet och kommer av den kristnes kallelse att vara i Kristus, likna Kristus och vara helig med Kristus. Det gick exempelvis illvilliga rykten om de kristna i urkyrkan som bland annat hörde samman med att deras nattvardsgudstjänster var stängda för utomstående. Det är dock inte den sortens slutenhet som kritiseras i undersökningen utan snarare frågor som har att göra med ekumenik och lärofrågor. Därför ska de båda frågorna kortfattat diskuteras var för sig.

A. Ekumenik²⁵

ELM, och tidigare BV, har på organisationsnivå alltid hållit sig på sin kant och undvikit ekumeniska sammanhang. Man har givetvis varit fullt medveten om Jesu ord i Johannesevangeliet: ”Jag ber att de alla ska vara ett, och att de ska vara i oss liksom du, Far, är i mig och jag i dig. Då ska världen tro att du har sänt mig,”²⁶ men skepticismen hör samman med kampen mot bibelkritik och för bekännelsetrohet. Kommissionen har inte funnit det uttalat någonstans, men det är måhända inte alldeles orimligt att en farhåga tidigt smög sig in i rörelsen: ”Om inte bibeltroheten var grundmurad ens i vårt eget lutherska sammanhang, hur ska vi då kunna lita på att den är det i andra sammanhang?” Däremot ska det sägas att man har haft nära utbyte med organisationer där man har upplevt en gemenskap i lära och liv, som till exempel Svenska Lutherska Evangelieföreningen i Finland (SLEF) eller Evangelisk Luthersk Mission i Danmark, och på missionsfältet har man gärna samarbetat när man har sett att det finns en trosgemenskap att bygga på.

Det är dock en sak att förhålla sig skeptisk och avvisande, och en annan att uttrycka sig nedsättande. Det står var och en fritt att, som enskild individ eller som kristen gemenskap, närma sig eller dra sig

²⁵ Se även det ovan refererade dokumentet från ELM:s Läröråd om god ekumenik.

²⁶ Joh. 17:21.

undan ekumeniska sammanhang men det är inte rätt att tala illa om andra – vare sig de är kristna eller inte – oavsett hur långt ifrån varandra vi ser ut att stå. I förklaringen till det åttonde budet, ”Du ska inte vittna falskt mot din nästa”, skriver Luther i *Lilla Katekesen*:

*Vi skall frukta och älska Gud, så att vi inte bedrar, förråder, baktalar eller sprider rykten om vår nästa, utan har överseende med henne, talar väl om henne och tyder allt till det bästa.*²⁷

Det är väl känt att Luther och hans samtida inte alltid lydde Luthers eget råd utan kallade varandra för både det ena och det andra, men det ska vi inte ta till intäkt för att själva tala nedsättande om våra medmänniskor. Det är kommissionens uppfattning att ELM har skäl att hålla fast vid sin portalparagraf om ”bekämpande av allt slags otro och förnekelse” men det kan man göra sakligt utan personangrepp. Det är inte konstruktivt att misstro andra människors lojalitet till Kristus. Paulus skrev: ”För om du med din mun bekänner att Jesus är Herren och i ditt hjärta tror att Gud har uppväckt honom från de döda, ska du bli frälst.”²⁸ Om inte Skriften gör det svårare ska inte vi lägga till några hinder.

Kommissionen menar att vad en av respondenterna sa i en djupintervju också kan tillämpas på frågan om ekumenik, när denne uttryckte: ”Vi är så bra på att vara frälsta att vi faktiskt borde ha kraft att gå vidare.” I ELM finns en djupt grundad bibel- och bekännelsetrohet som är en skatt att vårda, men den ängslighet och rädsla som många respondenter talar om vittnar om omogenhet i tron snarare än trygghet och stabilitet. Ta Paulus som exempel när han i Första Korintierbrevet skriver: ”För alla har jag blivit allt, för att i alla fall frälsa några. Allt gör jag för evangeliet, för att även själv få del av det.”²⁹ Eller ta vår Herre, Jesus Kristus, som valde att helt och fullt bli människa med allt vad det innebar och som aktivt sökte upp och välkomnade diskussioner med dem som hade diametralt motsatta åsikter. Han kunde visserligen vara skarp mot dem men han fanns där, redo att svara och samtala.

ELM:s styrkor – inte minst bibeltroheten, jesucentreringen och missionsivern – ger rörelsen en trygg utgångspunkt för att gå i dialog med övriga kristenheten i Sverige. Kommissionen menar att ELM har någonting att bidra med till svensk kristenhet, men för att kunna ge det vidare måste man finnas med i ett större sammanhang. Det finns ingen anledning för ELM-are, eller ELM som organisation, att per definition dra sig undan ekumeniska sammanhang, men man behöver fundera över varför man är med och i vilka typer av verksamheter.

ELM:s läroråd har reflekterat över just de här avvägningarna i sin vägledning ”Den goda ekumeniken” och lyfter där fram vikten av att bli mer restriktiv ju närmare de centrala aspekterna av tron man kommer. För att bli konkret i sitt resonemang tar kommissionen som exempel organisationen Svenska Evangeliska Alliansen, ett evangelikalt nätverk av kristna församlingar och organisationer som står för klassisk kristen tro i Lausannedeklarationens anda.³⁰ Här förenas pingstvännen, baptister, lutheraner, trosrörelsen, med flera, men det finns en samsyn i tron på Bibelns auktoritet och Jesu unika ställning. SEA bildar opinion i teologiska, samhällsaktuella och missiologiska frågor både i den kyrkliga och i den sekulära sfären, och i sådana frågor vill ELM gärna samarbeta.

²⁷ Martin Luther, (2011). *Lilla Katekesen*. Göteborg: Göteborgs stift, s. 25. Går t.ex. att ladda ner från <https://www.svenskakyrkan.se/lilla-katekesen> . Senast hämtad: 2021-06-17.

²⁸ Rom. 10:9.

²⁹ 1 Kor. 9:22.

³⁰ Läs mer om SEA här: <https://www.sea.nu/om-oss/svenska-evangeliska-alliansen/> och läs Lausannedeklarationen här: <https://www.sea.nu/om-oss/lausannedeklarationen/> För transparensens skull vill kommissionen meddela att Daniel Ringdahl är ordförande i SEA:s styrelse sedan mars 2021.

När det å andra sidan gäller samarbeten om gudstjänstfirande och församlingsbygge, t.ex. på missionsfältet, finns det skäl att vara mycket mera restriktiv eftersom de verksamheterna på ett annat sätt rör teologiska kärnfrågor. Då är det särskilt viktigt att det finns enighet i lärofrågorna, mellan de inblandade parterna, så man undviker framtida konflikter och arbetet kan bära frukt över lång tid.

Det är viktigt att man undviker dikena i fråga om ekumenik. Ett totalt avståndstagande från andra kristna organisationer är inte bra. Det riskerar att bli sektliknande och ger sken av att den egna organisationen och bibeltolkningen är fullkomlig och felfri. En mogen tro bör hålla för att möta och pröva olika uttryck för den kristna tron. Å andra sidan är det lika illa med ett oreserverat bejakande av alla kristna sammanhang. Allt lärjungaskap inkluderar ett fasthållande vid Jesu ord och skillnader i trosläran kan få stor betydelse i det långa loppet. Därför bör varje kristen vara uppmärksam på vad denne lyssnar till och påverkas av – inte i en kritisk, avståndstagande anda utan av kärlek till Jesus, som har uppmanat oss att förbli i hans ord.³¹

ELM:s, och tidigare BV:s, avoghet mot ekumeniska sammanhang hör samman med viljan att bevara sin tro och teologiska profil, och det får man nog säga att ELM har lyckats med i högre grad än flera andra sammanhang, men svaren i undersökningen pekar på att människor samtidigt har stötts bort eller upplevt sig bli bortstötta. Strävan efter enhet och renhet i tron är god och ska bejakas, men den måste kombineras med nåd och kärlek så den inte slår över i rädsla, ängslighet och slutenhet.

ELM har en så tydlig identitet som evangelisk-luthersk och ett så starkt förtroende för Bibeln att det finns utrymme för generositet i mötet med andra. Man blir inte automatiskt som man umgås men man formas om man inte reflekterar över vad man möter. Paulus skriver i Efesierbrevet 4:

Och han gav några till apostlar, andra till profeter, andra till evangelister och andra till herdor och lärare, för att utrusta de heliga till att fullgöra sin tjänst att bygga upp Kristi kropp tills vi alla når fram till enheten i tron och i kunskapen om Guds Son, som en fullvuxen man med ett mått av mognad som motsvarar Kristi fullhet. Då är vi inte längre barn som kastas hit och dit och dras med av varje vindkast i läran, när människorna spelar sitt falska spel och listigt förleder till villfarelse. Nej, vi ska hålla fast vid sanningen i kärlek och på alla sätt växa upp till honom som är huvudet, Kristus.³²

Kanske är det så att ELM behöver bli bättre på att ”bygga upp Kristi kropp tills vi alla når fram till enheten i tron och i kunskapen om Guds Son” så att vi inte ”kastas hit och dit och dras med av varje vindkast i läran”.

Det bör även framhållas att respondenterna, med svar som har hamnat i kategorin ”Ekumenik”, inte enbart har avsett relationen till Svenska kyrkan, EFS eller icke lutherska samfund utan även relationen till Missionsprovinsen. Vissa respondenter har upplevt en spänning i förhållande till Missionsprovinsen som man har upplevt ansträngande och man önskar en normalisering av relationen.

B. Lärofrågor

Det andra problemkomplexet som respondenterna återkommer till i sin kritik av ELM som slutet gäller oförmågan att hantera avvikande åsikter. Kritiken gäller exempelvis att frågorna tystas ned, att människor blir ledsna av kritik och att man av det skälet avstår från att ta upp dem, eller att ens bibeltrohet ifrågasätts. Om ELM ska kunna fånga upp den uppväxande generationen är det

³¹ Joh. 15:4-8.

³² Ef. 4:11-15.

nödvändigt att inte bara på individnivå utan också på förenings-, församlings- och organisationsnivå kunna föra öppna och respektfulla samtal om ELM:s övertygelser.

Här finns en inbyggd spänning som det är svårt att komma ifrån. Å ena sidan, om man ska föra ett öppet samtal måste man vara beredd att lyssna på den andre utan förutfattade meningar, och det måste finnas en öppenhet för att påverkas om den andre har bättre argument eller kommer med synpunkter som man tidigare inte har tänkt på. Det innebär i sin tur att man gör sig sårbar och medger en viss öppenhet för förändringar, vilket kan upplevas hotfullt, särskilt för en rörelse som har byggt en så stor del av sin identitet på bibel- och bekännelsetrohet.

Å andra sidan finns det lärofrågor som inte är förhandlingsbara för ELM, eftersom vi tror att dessa sanningar kommer från Gud. Det gäller t.ex. Bibeln som Guds ofelbara Ord, Jesus som enda vägen till frälsning, människans syndafördärv, rättfärdiggörelse genom tro av Guds nåd, o.s.v. Frågor som dessa hör till kärnan i den lutherska trosbekännelsen och har en fast förankring i Bibeln. Därför ska ELM orubbligt hålla fast vid dem utan prutmán, ungefär som Herren sa till Josua och Israel: ”Var bara stark och mycket frimodig så att du håller fast vid och följer all den undervisning som min tjänare Mose har gett dig. Vik inte av från den vare sig åt höger eller åt vänster, så ska du ha framgång vart du än går.”³³

Dessa ståndpunkter får i sin tur konsekvenser för etiska, idag kontroversiella, frågor som äktenskap, abort, aktiv dödshjälp m.m. Inte heller sådana frågor bör vara förhandlingsbara i ELM eftersom de är fast förankrade i Bibelns människosyn och Jesu ord om äktenskapet.

Att slå fast att en fråga inte är förhandlingsbar kan låta hårt och trångsynt, särskilt i dagens samhällsklimat där vi är så vana vid att argumentera, kritisera och förhandla. Men egentligen råder en liknande princip i den större samhällsgemenskapen. De allra flesta myndigheter, företag, institutioner m.m. (och privatpersoner) skulle säga att principen om alla människors lika värde inte är förhandlingsbar. Men att något inte är förhandlingsbart är inte detsamma som att det inte går att samtala om det. När det kommer till ELM, liksom i alla kyrkor och samfund, måste ledare på ett särskilt sätt vara beredda att svara och förklara varför man har vissa åsikter, och det måste göras i kärlek och med respekt som Petrus skriver: ”Var ständigt beredda att svara var och en som ber er förklara det hopp ni har. Men gör det ödmjukt, med respekt och ett rent samvete, så att de som talar illa om ert goda levnadssätt i Kristus får skämmas för sitt förtal.”³⁴

Kommissionen menar att det är viktigt att ELM tydligt redovisar varför man håller fast vid vissa lärofrågor eller gör vissa etiska ställningstaganden. Ju mer kontroversiell en fråga är, desto viktigare är det med goda argument, men det är också viktigt att kontinuerligt arbeta med att ge god och klar undervisning i de allra mest grundläggande delarna av trosläran. I samhällsopinionen översköljs vi av berättelser och argument som drar åt helt andra håll än till Skriften, och ELM:s ledning har ett särskilt ansvar för att hjälpa medlemmarna reflektera bibliskt över de frågorna. Om ELM driver vissa teologiska och etiska ståndpunkter utan att tydliggöra de bakomliggande argumenten riskerar man att indirekt kommunicera att människor ska hålla fast vid en åsikt för att ELM säger så. För ELM är det Skriften som ska vara den högsta auktoriteten och goda argument förflyttar auktoriteten från ledningen till Skriften. Goda argument säger indirekt att kraften i en viss fråga inte beror på att ELM står för det utan för att det är förankrat i Skriften.

³³ Jos. 1:7.

³⁴ 1 Pet. 3:15-16.

Ansvar är samtidigt tudelat. ELM:s ledning har ett ansvar för att, vad och hur man kommunicerar, medan medlemmar och andra intresserade har ett ansvar att söka och ta till sig informationen. För ELM som vill stå fast vid Bibelns auktoritet är det avgörande att man kontinuerligt skapar bibelläsande och bibeltolkande lärjungar, och goda argument bidrar till en sådan rörelse. Den judiska församlingen i Berea är ett stort föredöme i hur man tog emot apostlarnas undervisning: ”De tog emot ordet med stor villighet och forskade varje dag i Skrifterna för att se om det stämde”³⁵, och Paulus ord i 2 Kor 4:2 pekar i samma riktning: ”Vi förfalskar inte Guds ord, utan lägger öppet fram sanningen och överlämnar oss inför Gud åt varje människas samvete.” Ansvar är alltså dubbelt. Ledningen måste presentera sina argument men den enskilde måste lyssna till dem, undersöka dem, studera Skriften och aktivt söka information både från sin organisation och från andra goda källor.

Kritiken som framkommer i svaren, att vissa frågor tystas ner eller att det skapas en tystnadskultur av rädsla för att sära, måste tas på allvar. Man ska givetvis ta hänsyn till varandra och på allt sätt trösta och hjälpa, men man måste också skilja mellan sak och person. Man ska i samtal om teologiska och etiska frågor inte ägna sig åt personpåhopp eller andra ovidkommande saker utan hålla sig till sakfrågorna. Det är grundläggande hyfs i diskussioner. Däremot kan man inte ta hänsyn till att någon kan bli sårad av att få sina argument kritiserade så länge det görs rättvist och kärleksfullt. Då skapas just en sådan ängslighet och tystnadskultur som vissa respondenter talar om. Mot varandra ska vi vara kärleksfulla, ödmjuka och barmhärtiga, men när det kommer till sakfrågor bör det vara högt i tak och råda ett generöst samtalsklimat.

Ett sådant klimat finns redan på flera håll i rörelsen, vilket också det märks i svaren. Det är inte varje respondent som har kritiserat ELM för slutenhet. Några har till och med kunnat ge uttryck för både öppenhet och slutenhet, men öppenheten verkar huvudsakligen ha upplevts i den mindre gemenskapen medan slutenheten har upplevts i den större. ELM:s ledning bör arbeta med hur man argumenterar för sina ståndpunkter och hur man går i dialog med dem som ifrågasätter och ställer frågor, men ansvaret ligger inte uteslutande på ledningen. Föreningarna, församlingarna och den enskilde har ett individuellt och ett gemensamt ansvar för vilken kultur man skapar i sina gemenskaper. ELM kommer ur väckelsen och väckelsens folk har i århundraden kallats för ”läsare”. Man har läst Skriften och goda teologer och på det viset blivit förankrad i den kristna tron med både hjärta och hjärna. Kanske har vi förlorat denna läsarkultur de senaste decennierna och därmed också blivit sämre förankrade intellektuellt och mindre rustade att ta diskussionerna? Oavsett hur det är med det, behöver varje ELM-are bidra om en förändring ska kunna ske.

6.2.4 Förening, församling och andligt ledarskap

Nästa problemkomplex som kommissionen vill diskutera berör frågor om förening, församling och andligt ledarskap i ELM-gemenskaperna. I enkätundersökningen och i ett par djupintervjuer tog flera respondenter upp behovet av att ELM måste vara tydligare i kyrkofrågan. Är ELM en förening, församling, komplement till Svenska kyrkan? Något eget? Särskilt gruppen 21-30 år uttrycker ett behov av att ”ha allt på samma ställe”, d.v.s. andlig gemenskap, förkunnelse, sakramentsförvaltning och ett tydligt andligt ledarskap, men även äldre respondentgrupper uttrycker samma önskan.

Den här frågeställningen är komplicerad på ett litet annat sätt än de andra frågorna som diskuteras i avsnitt 6.2. Den hör så nära samman med ELM:s historia och identitet, samtidigt som frågor om gudstjänstfirande gemenskap givetvis har starka teologiska rötter. För att kunna föra en meningsfull diskussion om framtiden vill kommissionen börja med att titta bakåt och beröra hur dessa frågor har

³⁵ Apg. 17:11

behandlats tidigare i ELM:s historia. Det har skrivits en hel del om ELM:s historia tidigare, men av särskilt intresse för den här diskussionen är dokumentet ”ELM:s identitet” som antogs av ELM:s styrelse 2013.³⁶

6.2.4.1 Ett historiskt perspektiv: "Bibeltrogna Vänner är ett missionsällskap och intet kyrkosamfund"

Bibeltrogna Vänner, alltså nuvarande ELM, har aldrig haft för avsikt att vara ett eget samfund och har inte velat konkurrera med Svenska kyrkan. Frågan om dåvarande BV:s (icke-)kyrkliga identitet var så viktig att man i ett principuttalande från 1948, som återutgavs med kommentar av BV:s styrelse 1978, angav den som en av tre normerande principer för organisationen. De två första principerna rörde Bibeln som Guds ofelbara ord samt troheten mot den evangelisk-lutherska bekännelsen, men den tredje principen berörde hur man såg på sin organisations kyrkliga status. Vad styrelsen skrev då är intressant för den aktuella diskussionen och därför återges ett längre citat ur dokumentet.

En tredje normerande princip kan uttryckas sålunda: Bibeltrogna Vänner är ett missionsällskap och intet kyrkosamfund. Av det förut sagda [princip 2] är det klart, att det endast är evangelisk-lutherska missionsvänner, som är samlade i detta sällskap. På den punkten är vi noga. Men då det gäller kyrkliga frågor, så övar sällskapet ingen kontroll eller påverkan i vare sig den ena eller andra riktningen. Blott en person lever i trosförening med Frälsaren och omfattar den lutherska läroframställningen om hur människan kan bli salig, tror att Bibeln är Guds ord och för ett kristligt leverne, så är han hjärtligt välkommen i sällskapet. Han må sen vara, vad man kallar hög- eller lågkyrklig, ja, han må vara frikyrklig men dock ej baptist eller s.k. waldenströmare, ty de är icke lutherska. [...]

För den ej initierade kan det ligga nära till hands att förmoda debatter om statskyrka eller frikyrka vara vanliga inom Bibeltrogna Vänner, men sådana förekommer aldrig. Samtliga medlemmar respekterar principen, att organisationen är ett missionsällskap och intet kyrkosamfund. Propaganda för den ena kyrkliga inställningen eller den andra förekommer ej. Om någon gång ansatser till sådant visat sig, så har det alltid stannat blott därvid. Alla inser nämligen, att sådan propaganda blott sönderar och skadar det missionsarbete kring vilket man är samlad.³⁷

Några saker är särskilt intressanta i sammanhanget och värda att kommentera. Det har aldrig funnits några särskilt inträdeskrav för att bli medlem i BV. Det viktiga har varit den personliga tron och att man omfattar portalparagraferna i stadgarna om Bibeln och bekännelsen. Olika kyrkliga bakgrunder ryms i samma organisation så länge de är lutherska.

Även vid den här tiden pågick det diskussioner om förhållandet till Svenska kyrkan, som då var statskyrka, och hur trogen kyrkan egentligen var evangeliet och den evangelisk-lutherska bekännelsen. Vissa ville bilda fria lutherska församlingar som sångaren Oscar Ahnfelt hade förespråkade, medan andra menade att man borde vara kvar i Svenska kyrkan. Styrelsen menade dock att man inte försökte påverka varandra i någon riktning utan respekterade principen om att överlåta det kyrkliga till den enskildes samvete, vilket även framgår av BV:s 50-årsskrift som utgavs 1961. Där kommenterade man förutsägelsen, vid BV:s bildande, att sällskapet snart skulle spricka på grund av interna spänningar i bland annat kyrkofrågan:

³⁶ ELM:s styrelse, (2013). *ELM:s identitet*. Se not 21 ovan för mer relevant litteratur, samt Rune Imberg, Arthur Einarsson & Tord Gunnarsson (red.), (2011). *I Jesu spår: Evangelisk luthersk mission - Bibeltrogna vänner, 1911-2011*. Stockholm: BV-förlag.

³⁷ *Principuttalden 1978*, Missionsällskapet Bibeltrogna Vänner styrelse, s. 9.

Att denna differens [i kyrkosynen] aldrig åstadkom någon söndring inom B.V., berodde tydligen därpå att frågan under broderliga samtal inom den ledande kretsen penetrerades. Man kom därvid överens om att respektera varandra och att icke göra den kyrkliga frågan till något schibbolet [en fråga som särskiljer de rätta från de falska, se Dom. 12:4-6]. Man var även fullt enig därom, att Bibeltrogna Vänner skulle vara ett missionssällskap och intet kyrkosamfund. Detta har också fasthållits obrottligt under alla de gångna åren.³⁸

Citaten ur Principuttalandet respektive BV:s 50-årsskrift är skrivna av sällskapets ledare vilket gör det svårt att veta om citaten endast uttrycker ledarnas uppfattning eller om det verkligen fanns bred uppslutning bakom principerna, men att principen om BV som missionssällskap och inte kyrkosamfund upprepades i Principuttalandet 1948, 50-årsskriften 1961 och i återutgivningen av Principuttalandet 1978 talar ändå för att det var en princip som hade förankring i rörelsen.

Den tredje intressanta iakttagelsen med anledning av citatet ur Principuttalandet är att missionsarbetet skulle bli lidande om man fokuserade på kyrkliga frågor. Det säger indirekt att BV såg missionsuppdraget som sin viktigaste kallelse och att kyrkliga frågor var underordnade. Där anar kommissionen en tydlig förändring under de senaste decennierna så att de nationella och lokala verksamhetsfrågorna har blivit viktigare än missionen. Resultatet i fråga 29 pekar också i den riktningen där utlandsmissionen inte ens hamnar bland topp fem viktigaste frågor för ELM:s framtid men mission i Sverige anses vara den viktigaste.

Självförståelsen som missionssällskap påverkade bland annat hur man organiserade sina huvudsamlingar.³⁹ På sina håll har samlingen varit en söndag förmiddag, på andra platser har man samlats på eftermiddagen, och på ytterligare någon plats har man samlats en lördag kväll. Ofta har det förekommit flera träffar i veckan, både för vuxna och för unga. Fokus i huvudsamlingen har alltid varit på Ordets förkunnelse och samlingarna har inte sällan kallats för ”möte” snarare än ”gudstjänst”. En vanlig ”liturgi” har varit sång, inledning med en kortare bibelutläggning, predikan, sång och avslutande bön. Predikningar har inte sällan kunnat vara omkring 45 minuter långa.

Sakramenten har ibland förvaltats självständigt i vissa missionsföreningarna, oftast inom ramen för en så kallad ”nattvardsförening”, och då har föreningen utsett en ur gemenskapen att tjäna som sakramentsförvaltare. De samlingarna har, av respekt för just kyrkoprincipen, hållits utanför missionsföreningens huvudsamling och det har aldrig gjorts något väsen av saken. I övrigt har man huvudsakligen låtit Svenska kyrkan ombesörja de kyrkliga riterna som vigsel och begravning.

6.2.4.2 Förening eller församling?

Kommissionen tycker sig se en förändring i missionsföreningarnas självförståelse över de senaste decennierna. En av de djupintervjuade (se fråga 27) berättade om hur denne i sin uppväxt hade kommit till slutsatsen att ELM är bra på mission och att nå nya människor, medan Svenska kyrkan är bra på att vara församling och förvalta sakramenten. Iakttagelsen är givetvis personlig för respondenten, men den stämmer väl överens med den självförståelse som framkommer i de ovan refererade normerande principerna. I praktiken är det emellertid bara på ett fåtal ställen som den här verksamhetsformen fortfarande är aktiv, medan de flesta föreningarna har antagit mer eller mindre församlingsliknande strukturer. Man kan diskutera om det är bra eller dåligt, men oavsett vilket så kan man konstatera att så är fallet.

³⁸ Axel B. Svensson, (1961). *Missionssällskapet Bibeltrogna vänners historia under tiden 1911-1961*. Stockholm: Bibeltrogna Vänner, s. 62.

³⁹ Det är, i det här sammanhanget, värt att komma ihåg att de normerande principer som angavs i principuttalandet bara var en sammanfattning av vad som redan var allmänt vedertaget i rörelsen.

Det är på många sätt en naturlig utveckling. Det har alltid funnits ett kluvet förhållande mellan väckelsefolk och etablerade kyrkliga strukturer, vare sig det handlar om ökenfäderna i senantikens Egypten, förnyelserörelserna i klostren omkring 1000-talet, reformationerna på 1500-talet eller folkväckelsen på 1800-talet. Den kluvenheten är fortfarande levande inom ELM där troheten till bekännelsen överlag är mycket viktigare än troheten till en institution. Därför har missionsvänner generellt sett bara känt lojalitet till och varit engagerade i sin geografiska svenskkyrkliga församling i den mån som man upplevt en andlig gemenskap i tro och bekännelse. I praktiken har det gjort det allt svårare för missionsvänner att ha ett aktivt engagemang i Svenska kyrkan de senaste decennierna, och missionsföreningen har i praktiken blivit ens församling. När åren går och missionsföreningen är ens enda gudstjänstfirande gemenskap, är det naturligt att frågan efter hand infinner sig: varför inte fullt ut vara en församling, med sakramentsförvaltning, när vi i praktiken fungerar som en?

På flera håll i ELM har den här förändringen helt enkelt skett, utan att ELM på riksnivå har försökt leda i någon riktning vilket har gett upphov till stor variation bland föreningarna. Föreningen i Eket har möten på söndagseftermiddagar, föreningen i Malmö har gudstjänster på söndag förmiddag och en anställd predikant, föreningen i Falketorp har möten på lördagskvällar och föreningen i Umeå är dubbelansluten till både ELM och Missionsprovinsen och är fullt ut en församling. Spretigheten skulle kunna uppfattas som flathet eller ouppmärksamhet från ELM:s ledning, men det är mer troligt ett uttryck – medvetet eller omedvetet – för principen om att inte driva en viss linje i kyrkliga frågor. Föreningarna har en hög grad av autonomi och ELM har alltid varit en gräsrotsrörelse. De enskilda föreningarna och regionala organisationerna fanns före Bibeltrogna Vänner och anslöt sig till organisationen när den bildades 1911. Det var inte riksorganisationen som kom först och sedan bildade föreningarna.⁴⁰ Utöver principen om frihet i kyrkliga frågor är gräsrotsmentaliteten en viktig förklaring till varför det kan finnas en sådan spretighet inom ELM. Missionsuppdraget och bekännelsen har varit det överordnade och det organisatoriska har kommit i andra hand.

Men det är också värt att lägga märke till att de enskilda föreningarna i sin tur har respekterat frihetsprincipen. Man har utifrån sina egna lokala förutsättningar funnit lösningar som tjänar den lokala gemenskapen på bästa sätt, men man har sällan kampanjat för att andra föreningar borde göra på samma sätt. Det har visserligen skapat en bredd och en spretighet i rörelsen, men det har samtidigt låtit varje förening växa och verka utifrån sina lokala förutsättningar.

I ett av processamtalen lyfte ELM:s förre missionsledare Erik J Andersson fram “kravet på enhet i kyrkofrågan” som ett hot för ELM. I ett fördjupande samtal förklarade han att ELM:s historia vittnar om hur krav på likriktning i kyrkofrågan alltid har lett till splittring och inte till positiv tillväxt.⁴¹ ELM har, som det tidigare har beskrivits, sitt existensberättigande i missionen och bekännelsen och Erik J Andersson menade att missionsföreningen är något annat än församlingen eller något större än församlingen, men inte något mindre. Han lyfte också att etablerade kyrkor historiskt sett har varit svaga i missionen, och ELM-sammanhang som omvandlats till kyrkor har blivit svagare i missionsengagemang. Man behöver skilja på vad man önskar för egen del och vad man tycker att andra ska göra.

⁴⁰ För korta sammanfattningar, se bl.a. kapitel tre i dokumentet *ELM:s Identitet* (2013) men också s. 4 under rubriken ”Var finns makten?” i utvärderingen av omorganisationen som genomfördes 2005, ELM:s styrelse, (2016). ”ELM:s omorganisering 2005”, tillgängligt från: https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2016/06/utvardering_omorganisation.pdf Senast hämtad: 2021-08-06. Annars kan man med fördel läsa någon av jubileumsskrifterna för de olika organisationerna där historien behandlas.

⁴¹ Samtal med Erik J Andersson, 2021-05-05.

Mot den här bakgrunden hyser kommissionen vissa farhågor för att det skulle skapa mer söndring än sammanhållning i rörelsen om ELM på riksnivå skulle börja driva en viss linje i fråga om förening, församling och andligt ledarskap. Samtidigt visar undersökningens resultat på att människor faktiskt lämnar ELM på grund av spretigheten och den upplevda otydligheten i frågan. Kommissionen fick, enligt den andra punkten i direktivet, i uppdrag att ”identifiera nyckelfaktorer och skeenden som både drar människor till ELM samt fjärrar människor från ELM”, och här tror kommissionen att ELM:s ledning har ett särskilt utmanande faktum att förhålla sig till. I en bemärkelse verkar det som att ELM riskerar förlora människor hur man än gör: om man driver en specifik linje riskerar man stöta bort vissa, främst redan aktiva ELM-are, och om man inte driver en linje riskerar man att stöta bort andra, främst unga vuxna som söker ett ”komplett” andligt hem.

Utmaningen har troligtvis accentuerats de senaste decennierna när många föreningar i praktiken har blivit mer församlingslika samtidigt som det har saknats en tydlig och kontinuerlig kommunikation av ELM:s identitet och vision.

I det här sammanhanget är det intressant att närmare undersöka resultatet i fråga om förening/församling och se om det finns skillnader beroende på respondenternas andliga bakgrund respektive nuvarande engagemang. I rapportdiskussionens inledning valde kommissionen att komplettera redovisningen av fråga 29 med information om just bakgrund och nuvarande engagemang, och resultatet återges på nytt i tabellen nedan.

Förening/församling – andel per åldersgrupp

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
	Uppvuxen, idag aktiv	Uppvuxen, delvis aktiv	Uppvuxen, inte aktiv	Delvis, idag aktiv	Delvis, delvis aktiv	Delvis, inte aktiv	Nej, idag aktiv	Nej, delvis aktiv	Nej, inte aktiv
0-15	0/2	0/1	0/1	0/1	0/1	0/0	0/0	0/0	0/0
16-20	0/6	0/3	0/3	0/0	0/0	0/1	0/0	0/1	0/5
21-30	11/24	3/8	1/16	1/2	1/5	2/8	4/9	0/5	0/12
31-50	10/48	2/15	7/47	2/5	1/2	1/7	3/15	1/9	1/14
51-65	1/36	1/15	2/23	1/2	0/1	0/0	0/5	0/2	1/6
66+	2/65	0/11	2/6	0/2	0/0	0/1	2/14	0/2	1/3
Svarande	24/181	6/53	12/95	4/13	2/9	3/17	9/48	1/19	3/40

Tabell 12. Vilka respondentgrupper lyfte fram frågan om förening/församling som en av ELM:s viktigaste framtidsfrågor?

Man skulle kunna kommentera flera saker i sammanställningen, men kommissionen väljer att begränsa sig i sina kommentarer. Överlag menar respondenter som vuxit upp i ELM att frågan är viktig, oavsett deras engagemang idag (kolumner B-D), men sett till samtliga grupper är det främst de som idag är aktiva i ELM som rankar frågan högt (kolumner B, E och H). Minst viktig menar respondenterna i kolumner G och J att frågan är, d.v.s. de som delvis eller inte alls har vuxit upp i ELM och idag inte är aktiva i ELM. Bland de som är uppvuxna och aktiva i ELM är åldersgrupperna 21-30 och 31-50 starkast representerade. 11 av 24 respondenter i gruppen 21-30 menar att frågan hör till ELM:s tre viktigaste.

Utöver dessa resultat är det värt att lägga märke till respondenterna i åldersgruppen 21-30 år som inte har vuxit upp i ELM men idag är aktiva: 4 av 9 menar att frågan hör till en av ELM:s tre

viktigaste. Om man ser till utfallet bland dem som delvis har vuxit upp i ELM och delvis är aktiva idag har 4 av 13 angett att frågan hör till en av ELM:s tre viktigaste frågor.

Slutsatsen kommissionen drar av den här redovisningen är att frågan om förening/församling är särskilt viktig för dem som idag är aktiva i ELM och särskilt om dessa hör till åldersgrupperna 21-30 eller 31-50 år. Det är intressant att ställa det här resultatet i relation till resultatet av fråga 31, om varför människor har valt att lämna ELM. Som framgick av redovisningen av fråga 31 i rapporten hamnade frågan om förening/församling på plats 8 av 10 orsaker till att respondenterna hade valt att lämna ELM, och det var bara åldersgrupperna 31-50 och 51-65 som var representerade. Det skulle kunna tyda på att frågan visserligen är viktig för de yngre men inte tillräckligt viktig för att man ska vilja lämna ELM på grund av frågan. Det skulle mycket väl kunna vara så att svarsalternativen ”Hittat annan gemenskap” och ”Teologiska invändningar” inkluderar frågan om förening/församling, men det kan kommissionen inte med säkerhet veta utifrån det undersökta materialet.

Kommissionen menar att ELM:s ledning, i stället för att välja mellan att antingen driva en specifik linje eller vara tyst i frågan, bör söka en tredje väg framåt som går genom att förtydliga vad som särskiljer ELM och så att säga ”odla sin särart”. Kommissionen tror att principen om frihet i kyrkliga frågor också fortsättningsvis bör respekteras och att ELM:s ledning inte bör driva föreningarna i en viss kyrklig riktning. I det avseendet bör den organisatoriska spretigheten tillåtas växa. Däremot måste ELM:s ledning motverka upplevelsen av otydlighet. Det finns historiska och teologiska skäl till varför ELM ser ut som det gör, och dessa skäl behöver förtydligas och kommuniceras. I slutet av citatet ur BV:s principdokument motiverades friheten med hänvisning till missionsuppdraget, och tillsammans med lojaliteten mot Skriften och bekännelsen har ELM redan vad som behövs och behöver inte uppfinna sig själv på nytt.

I det tidigare refererade identitetsdokumentet beskriver man hur en människas och en organisations identitet inte bara formas av hur man *vill* vara utan också av ens historiska bakgrund. Historien är högst närvarande i ELM:s identitet och är en viktig förklaring till spretigheten. I stället för att eftersträva likformighet och därmed riskera splittring menar kommissionen att ELM:s ledning bör arbeta med hur man kan bättre framhäva ELM:s unika ställning som fristående missionsorganisation. Då finns det utrymme för föreningarna att organisera sig på det sätt som bäst passar de lokala omständigheterna och bäst tjänar den överordnade visionen: att människor ska få lära känna Herren Jesus – i hemlandet lika väl som i utlandet.

6.2.4.3 Andligt ledarskap i missionsföreningarna inklusive kvinnligt ledarskap

Ett oförutsett, men intressant, resultat av diskussionen om medlemsstatistik och föreningstillväxt var de tydliga tecknen på att en anställd predikant eller engagerad ELU-anställd kan ha positiv betydelse för föreningens tillväxt (se 6.1.3 ovan). Det resultatet har betydelse för den aktuella diskussionen om förening/församling. Man kan inte av de redovisade resultatet dra slutsatsen att den förening som vill växa bör gå mot att bli en församling. Däremot verkar mycket tyda på att en anställd, som är starkt förankrad i den lokala gemenskapen, har en positiv inverkan på gemenskapens tillväxt. Om man ser till de föreningar som kommissionen nämner i avsnitt 6.1.3 har de alla valt olika former för sina anställningar: några har anställt en predikant med tydligt ledansvar, någon har anställt en medarbetare, någon en pastor, någon har inte haft en egen anställd men en ELU-anställd placerad i sin förening. Det tyder på att titeln eller funktionen för den anställde inte är det viktigaste utan dennes förankring i gemenskapen och förmåga att samla upp och leda människor till den gudstjänstfirande gemenskapen.

I enkätundersökningens två frågor som handlade om trosutveckling (fråga 16) och avgörande faktorer för att stanna kvar i tron (fråga 22) var det ett flertal respondenter som tog upp vikten av förebilder och ledare i ungdomsgrupp, förening, etc. Dessa förebilder kan mycket väl vara anställda, men behöver inte vara det.

Kommissionen har inte alldeles enkelt att avgöra vilket råd man vill ge styrelse och missionsföreningar i den här saken. Det verkar onekligen komma positiva effekter av en anställd i gemenskapen, men det finns samtidigt en risk att en anställd tar över det ideella engagemanget om man inte är vaksam och då förlorar missionsföreningarna något av sin själ. ELM är en lekmanorganisation och utan det starka ideella engagemanget skulle något outhärligt i identiteten gå förlorat. Kommissionen menar att det går att kombinera en anställning med ett starkt ideellt engagemang, men för att lyckas med det måste det finnas en målmedvetenhet i den lokala styrelsens planering.

Kommissionen skulle dessutom vilja komplettera frågan med ett annat perspektiv. Svenska kristna är präglade av århundraden med först en romersk-katolsk kyrka och sedan en svensk statskyrka. Båda organisationerna är episkopala och hierarkiska, d.v.s. att de leds hierarkiskt av en påve eller ärkebiskop och därefter underlydande. Därför är det lätt tänkt att lösningen på frågan om andligt ledarskap är en pastor, men det finns andra alternativ. Det som ligger närmast till hands sett till ELM:s lågkyrkliga bakgrund är någon sorts äldsteråd där man särskiljer det teologiska ansvaret från styrelsens mer övergripande administrativa ansvar och ger det till en mindre grupp väl betrodda män. Ett sådant råd kan med fördel inrättas i varje missionsförening oavsett kyrkosyn eftersom missionsföreningarna i sina stadgar har teologiska principer som sina viktigaste verksamhetsprinciper. Det skulle bidra till att tydliggöra det andliga ledarskapet i föreningarna utan att dra i någon särskild riktning i kyrkofrågan. Ett äldsteråd skulle inte heller stå i motsats till en anställd.

När det gäller frågan om ledarskap kom också frågan om manligt och kvinnligt ledarskap upp i enkätundersökningen, djupintervjuer och processarbete. Utifrån fråga 31 verkar det inte som att frågan om manligt och kvinnligt ledarskap hör till de viktigaste orsakerna till att människor lämnar ELM, men när man bryter ner resultatet på åldersgrupper ser man att nästintill samtliga respondenter hör till åldersgruppen 21-30 år. Det resultatet måste ELM:s ledning ta på allvar. Det är nödvändigt för ELM att man kan behålla unga vuxna och det här är uppenbarligen en viktig fråga för dem, vilket även framgår av fråga 29 där man sticker ut bland respondenterna.

Det här är en utmaning för rörelsen och dess sammanhållning. Som kommissionen har varit inne på tidigare behöver ELM:s ledning lyssna på dem som har frågor, tydligare förklarar sin hållning och tillåta ett öppet samtal i frågan. Men det kräver också att de som har frågor, oavsett ålder, bidrar till att skapa de samtal som behövs. Det kan handla om att skicka en fråga till ELM:s Läraråd eller att bjuda in missionsledaren till samtalskvällar och dylikt.

6.2.5 Missionen i Sverige och utomlands

Ett av undersökningens mest överraskande resultat, i alla fall för kommissionen, var att missionen i Sverige rankades som den viktigaste framtidsfrågan bland samtliga åldersgrupper utom den allra yngsta samtidigt som utlandsmissionen inte ens hamnade på topp fem. Resultatet ger skäl till reflektion och samtal. Man har alltid talat om utlandsmissionen i ELM men inte om sverigemission på samma sätt, och det gör man inte nu heller. Indirekt kan man avläsa prioriteringen mellan inre och yttre mission genom att titta på hur stor andel av de totala kostnaderna som föreslogs i den senaste verksamhetsplanen: Nämnden för utlandsmission tar totalt 52 % av de totala utgifterna i

anspråk jämfört med Nämnden för mission i Sverige som tar knappt 7 % i anspråk.⁴² Detta skulle kunna betyda att riksstyrelsen prioriterar utlandsmissionen på sverigemissionens bekostnad medan medlemmarna önskar se det motsatta, men kommissionen är inte helt säker på att det är så resultatet bör tolkas. Kommissionen tror att det snarare har funnits en (outtalad?) överenskommelse mellan riksorganisation och föreningar om att det är riksorganisationens ansvar att kalla och sända missionärer till utlandet och predikanter till Sverige, medan det är de enskilda missionsföreningarnas och de regionala organisationernas ansvar att sköta den inre missionen. Missionsföreningarna och de regionala organisationerna har på många olika sätt, inte minst ekonomiskt, stöttat riksorganisationen i yttremissionen men rörelsens gräsrotskaraktär har medfört att man inte har efterfrågat ett motsvarande stöd i inremissionsarbetet.

I det föregående problemkomplexet – om förening, församling och andligt ledarskap – reflekterade kommissionen över ett eventuellt skifte i missionsföreningarnas självförståelse, från missionsförening till mer församlingsliknande gemenskaper. Kommissionen kan än en gång inte säga något med säkerhet, men det faktum att missionen i Sverige rankas så mycket högre än utlandsmissionen pekar på att en liknande mentalitetsförändring har skett. Kommissionen har inte uppgifter om hur medlemmarna har prioriterat de båda verksamhetsgrenarna tidigare och kan därför inte säga något om en eventuellt förändring över tid. Oavsett vilket finns det mycket att reflektera över för både ledning och medlemmar. Kommissionen vill bidra med några perspektiv i det följande.

6.2.5.1 Har äldre verksamhetsformer blivit ersatta?

Kommissionen vill börja med iakttagelsen att mission i Sverige har varit en del av ELM-sfärens verksamhet under alla år, om än kanske på lite andra sätt. Det är därför inte förvånande eller något främmande att inremissionen hamnar högt upp i listan. De kanske viktigaste forumen för mission i Sverige har varit de många tälmötena och stugmötena där evangeliet har tagits till grannskapet och till hemmet, men idag har dessa verksamhetsformer i hög utsträckning dött ut utan att något annat har tagit över på samma sätt. Det kan kanske förklaras till en del med att verksamhetsformerna förlorade sin evangeliserande karaktär och blev ”mer av samma” i stället för att vara direkt riktat till icke-kristna, men inte desto mindre har verksamheterna försvunnit.

Kommissionen är dessutom av uppfattningen att antalet predikotillfällen i Sverige har minskat de senaste decennierna. Det har inte varit ovanligt att föreningarna har haft både en och två offentliga samlingar med predikan utöver huvudsamlingen, men också de tillfällena har generellt sett blivit färre de senaste åren.

En predikan är givetvis inte det enda evangelisationsmedlet, kanske inte ens det främsta, och att predikotillfällena är färre behöver inte betyda att evangelisationen har minskat. Den kan ju fortsätta i hemgrupper, podcasts, Alpha-grupper med mera, och många föreningar har arbetat aktivt med att starta nya samlingar som samlar människor kring Jesus. Det är kommissionen medveten om och positiv till, men i ELM:s lågkyrkliga lutherska fromhet är predikan, tillsammans med Bibeln, det kanske främsta medlet för Gud att möta människor genom. Det är säkert många ELM-are som minns många och långa predikningar från barndomen med viss ”hatkärlek”, och visst är det bra att predikningarna kompletteras med andra pedagogiska verktyg och blir mer lättillgängliga, men det är

⁴² ”Styrelsens förslag till Verksamhetsplan 2022”, s. 31. Tillgängligt från: <https://www.elmbv.se/wp-content/uploads/2021/04/Handlingar-infor-ELMs-arsmote-i-Orkelljunga-2021.pdf> Senast hämtat: 2021-08-09. Om man räknar in tidningsverksamheten som en del av sverigemissionen, vilket inte alls är orimligt, blir dock förhållandet annorlunda. Tidningsnämnden står för ca 25 % av de totala kostnaderna.

inte bara en praktisk förändring som har skett när predikningarna har blivit färre utan också en teologisk.

Kommissionen håller det alltså för troligt att predikotillfällena har varit fler tidigare, både i själva missionshusen och i tält- och stugmöten, men att föreningarna i högre grad har ställt om verksamheten de senaste decennierna så att veckans predikan är söndagspredikan. Trots sina eventuella brister hade tält- och stugmötena en annan karaktär än missionsföreningens huvudsamling som är och ska vara mer riktad inåt, mot de troende. Konsekvensen av att dessa verksamhetsformer har försvunnit är att missionsföreningarna åtminstone i den bemärkelsen har blivit mera inåtvända. Kommissionen avser inte att värdera eller kritisera föreningarna utan bara att beskriva. Kommissionen är samtidigt väl medveten om att inte minst tältmötena uppstod i ett Sverige som såg ganska annorlunda ut jämfört med dagens och att det sällan är framgångsrikt att hålla fast vid något bara för att man alltid har gjort så.

Man bör i sammanhanget reflektera över hur förändringar i samhället hör samman med förändringar i missionsvännerna. Återigen vill inte kommissionen värdera eller kritisera utan bara reflektera. Kan det vara så att man inte bara har sett att samhället har förändrats och att tältmöten inte fyller samma funktion som tidigare, utan att man också har uppskattat att man har fått mer tid över till familj och fritid? Kan detsamma gälla predikotillfällena vid mitt-i-veckan-samlingar?

6.2.5.2 Vem har bollen?

En viktig fråga att fundera över i sammanhanget är vem som egentligen ”har bollen” när det gäller missionen. Är det riksstyrelsen eller är det missionsföreningarna? Eller är det måhända båda tillsammans? Den föreliggande enkätens avsändare är ytterst ELM:s styrelse, och det är till riksstyrelsen som kommissionen ska avlägga sin rapport med förslag på hur ledning och riksstyrelse bör gå vidare, så när fråga 29 formulerades: ”Vilka är de tre viktigaste frågorna för ELM:s framtid?” är det naturligt att ”ELM” tolkas som riksorganisationen. Det talar för att bollen ligger hos riksstyrelsen i ELM. Samtidigt menar kommissionen att hela ansvaret inte ligger hos riksstyrelsen, och att det inte heller är så ELM fungerar.

Det har alltid varit riksstyrelsen som har kallat och sänt missionärer och föreningarna har skött sina verksamheter utan direkt inblandning från riksorganisationen. Men frågan är om man inte kan säga att riksorganisationen faktiskt har kompletterat missionsföreningarnas arbete genom att sända ut Sverige-missionärer under lång tid – så kallade provinsombud och resepredikanter. På BV:s expedition gjorde man upp program för månadsturer på hur predikanter skulle ge sig ut på en predikoresa som ofta varade i flera veckor, inte sällan med 5-6 predikningar per vecka, och på det viset nådde man långt in i byarna och hemmen. ELM hade dessutom flera predikanter anställda som på hel- eller deltid verkade som resepredikanter och på det viset i praktiken fungerade som en sorts sverigemissionär. De sista resepredikanterna blev uppsagda 2006-2007 när ELM kämpade med en svag ekonomi och sedan dess har inte konceptet blivit återupptaget.

Riksstyrelsen ersatte inte månadsturer och resepredikanterna med andra typer av verksamheter utan lät dem dö ut. På liknande sätt som samhällsförändringarna troligtvis kom ifatt tältmötena, blev troligtvis månadsturer och resepredikanterna upphunna av tiden. Kommissionens medlemmar har själva erfarenhet av att det inte är så enkelt att samla föreningsmedlemmarna till samlingar mitt i veckan och om inte så många kommer finns det till slut inte skäl att fortsätta planera för t.ex. månadsturer. Vad gäller resepredikanterna satte till slut ekonomin stopp för tjänsten och ELM:s ekonomi har ännu inte blivit så stark att det skulle gå att återanställa resepredikanter även om det fanns en efterfrågan på det. Men på liknande sätt som de nedlagda tält- och stugmötena fick till konsekvens att de utåtriktade predikotillfällena blev färre, har de försvunna månadsturer och

resepredikanterna inneburit att riksorganisationen har förlorat några verktyg i sin sverigemission och att allt ansvar i praktiken har hamnat på missionsföreningarna, missionsgårdarna, de regionala organisationerna och ungdomsorganisationen ELU.

Det historiska perspektivet är intressant eftersom det påminner om att sverigemissionen har funnits med i ELM under många år även om man inte har talat om verksamhetsgrenarna på det viset. På 2010-talet har ELM riks arbetat med frågor som rör sverigemissionen främst genom projektet ”På nya platser” som har syftat till att uppmuntra och inspirera missionsföreningarna till att starta nya gemenskaper. Det har dock inte startats några nya gemenskaper via satsningen och den är sedan några år tillbaka inte längre aktiv.

Man skulle kunna reagera på en aspekt av undersökningens resultat, nämligen att ”nyplantering” och ”diakoni” hamnar så långt ner i listan. Borde inte de hamna högre upp om sverigemissionen är så viktig, skulle man kunna fråga sig, och tyder inte detta på en inkonsekvens hos respondenterna? Svaret skulle kunna vara både ja och nej. Respondenterna har bara ombetts lämna tre svar och det går inte att veta hur många som tänkte att ”nyplantering” och ”diakoni” hör samman med ”mission i Sverige” och därför valde bort de svarsalternativen. Om man slår samman de tre svaren med varandra, eftersom samtliga hör samman med mission i Sverige, har i så fall 29 % av respondenterna valt att prioritera mission i Sverige. Det är en möjlig tolkning av resultatet.

En annan möjlig tolkning är man förknippar ”mission i Sverige” med den individuella evangelisationen eller föreningarnas utåtriktade verksamhet men att man faktiskt inte tycker att nyplantering är så viktigt – eller att man inte själv skulle vilja engagera sig i det. Kommissionen kan bara spekulera men påminner sig om att ELM riks gjorde en satsning under några år på 2010-talet med projektet ”På nya platser” där man inspirerade och uppmuntrade till att på olika sätt starta nya gemenskaper, men inga nya gemenskaper startades. Det skulle kunna tyda på att respondenterna anser saken vara viktig men att ”någon annan” bör ta hand om det. Kan det vara så att vi, generellt sett, har det så bra i våra föreningar och församlingar att vi inte vill bryta upp för att starta nytt? Mission kan inte ske utan uppoffringar och kanske behöver vi vänja oss vid tanken på att det är just jag som har en kallelse till att starta en ny gemenskap.

”Tältmakarmission”, alltså att man har sin försörjning genom ett ”vanligt” jobb för att kunna arbeta med missionen oavlönat, har alltid varit viktigt i missionsarbetet – tänk bara på hur Paulus arbetade – och det är troligtvis vägen framåt för ELM. Det finns inte ekonomi för att anställa sverigemissionärer, vare sig i riksorganisationen eller i föreningarna, men det behöver kanske inte göra så mycket. Om vi ska kunna nå nya människor måste vi ju skapa relationer till dem och arbetsplatsen är en naturlig utgångspunkt. Om ELM ska komma vidare i sverigemissionen är det viktigt att riksorganisationen arbetar aktivt med saken.

Frågan om vem som ”har bollen” är viktig – inte minst för ELM:s styrelse och ledning som ska ta hand om resultatet av den här undersökningen. Svaret i enkäten tyder på att respondenterna vill att riksorganisationen ska prioritera sverigemissionen. Samtidigt påminner sig kommissionen om att uppslutningen kring de satsningar som har gjort har varit lite blandad. De olika organisationerna vittnar om att det är svårt att få tag i ledamöter till Nämnden för mission i Sverige, ”På nya platser” tog inte fart, och mycket av det fantastiska arbete som sker i ELM-sfären sker inom ramen för föreningarna och/eller missionsgårdarna utan riksstyrelsens inblandning. Med sin starka gräsrotskaraktär blir det sällan bra när riksstyrelsen lägger sig i vad föreningarna uppfattar som sina angelägenheter, och kommissionen har svårt för att se hur ELM:s styrelse och ledning skulle kunna arbeta med sverigemission utan att göra det genom föreningarna. ELM:s styrelse och ledning behöver troligtvis göra en djupare undersökning av just den här frågan för att hitta rätt väg fram.

6.2.5.3 Har utlandsmissionen spelat ut sin roll?

Till sist ska frågan om utlandsmissionens roll i det framtida ELM tas upp. Även om kommissionen skulle ha fel i sitt antagande om en (outtalad) överenskommelse mellan riksorganisation och föreningar om att riksorganisationen arbetar med utlandsmissionen med stöd från föreningarna, medan föreningarna tar ett huvudansvar för inremissionen, tror kommissionen att resultatet visar på ett skifte som har skett i rörelsen över de senaste decennierna. Skiftet har dels skett i medlemmarnas medvetande, så att utlandsmissionen inte längre bedöms vara lika viktig, dels i riksorganisationen, i den bemärkelsen att man idag har många färre utsända jämfört med för fyrtio år sedan. Kan detta, som en som djupintervjuades sa, vara ett symptom på något i tiden? Har vi kristna i det sekulariserade Sverige blivit bekväma och individualistiska så att vi inte går utanför oss själva och tar missionsuppdraget på allvar, både i Sverige och utlandet?

Man kan ägna mycket kraft åt att fundera över vad som har orsakat (den förmodade) mentalitetsförändringen i ELM, men i just det här fallet menar kommissionen att ELM:s styrelse och ledning inte bör ägna för mycket tid åt varför-frågan. Missionsuppdraget har inte med kultur, tradition och historia att göra utan kommer direkt från Herren Jesus som sa: ”Åt mig har getts all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar!” (Matt. 28:18-19.) Missionsbefallningen inkluderar givetvis mission i Sverige men den är större än så. Både i Matteus 28 och i andra bibeltexter talar Jesus om att evangelium ska nå *alla folk* vilket innebär att kyrkan hela tiden behöver röra sig framåt, till nya platser och nya folkslag, och uppdraget är akut. Människor går evigt förlorade när de inte får höra evangelium och möta Jesus Kristus.

I det evangeliska ekumeniska dokumentet ”Lausannedeklarationen”, som antogs vid ett stort möte om världsevangelisation i Lausanne 1974, sammanfattade evangeliska kristna från 150 länder missionsuppdragets kallelse och brådska. Redan då påpekade man vikten av att nå till alla de folk och länder som ännu aldrig har fått höra evangelium, och man betonade att evangelisation handlar om ”att sprida de goda nyheterna att Jesus Kristus dog för våra synder och uppstod från de döda enligt Skrifterna, och att han som den regerande Herren nu erbjuder syndernas förlåtelse och Andens frigörande gåva till alla som omvänder sig och tror”⁴³. Detta är fortfarande den kristna kyrkans uppdrag.

Frågan om mission i Sverige och i utlandet är därför inte en prioriteringsfråga eller intressefråga. Det är en teologisk fråga som måste besvaras teologiskt. Missionen till de onådda är inte ett särintresse för vissa utvalda utan Guds uppdrag till sin kyrka och därmed varje enskild kristens uppdrag. Det är därför kommissionens uppfattning att ELM:s styrelse och ledning måste arbeta med att ”få med sig medlemmarna på tåget”. Att prioritera ned utlandsmissionen till förmån för sverigemissionen vore dels att avvika från sin identitet som missionsorganisation, dels och främst att svika uppdraget från sin Herre. Här gäller verkligen att göra det ena utan att försumma det andra.

Missionen till de onådda är en ny tanke i ELM, och egentligen inte bara i ELM, utan mer generellt i den breda kristenheten. Den amerikanska organisationen ”Joshua Project”⁴⁴ arbetar med att sammanställa information om onådda folkgrupper för att uppmuntra till församlingsplantering och pionjärmission bland dessa folk. Deras data visar att merparten av världens onådda folkgrupper bor i Indien och i muslimska majoritetsländer, främst i Asien men också i Afrika. Men förhållandet mellan antalet missionärer som sänds till redan missionerade folkgrupper och till onådda

⁴³ Lausannedeklarationen, 1974, § 4. Tillgänglig från: <https://www.sea.nu/om-oss/lausannedeklarationen/> Senast hämtad: 2021-08-10.

⁴⁴ www.joshuaproject.net Senast hämtad: 2021-08-10

folkgrupper är 30-1, d.v.s. för varje 1 missionär som sänds till onådda regioner sänds det 30 missionärer till redan nådda regioner.⁴⁵ Det är en märklig prioritering när man tänker på saken.

Genom sin verksamhet i Östafrika och Peru bidrar ELM i en mening till snedfördelningen i missionsprioriteringarna, men genom beslutet ett gå till ett muslimskt land i Främre Asien har ELM tagit ett viktigt steg i en ny riktning. Kommissionen uppmuntrar ELM:s styrelse och ledning att fortsätta reflektera över hur man ska använda sina resurser i utlandsmissionen så att man allt mer prioriterar de onådda. Styrelse och ledning bör nog, redan i uppstartsfasen av ett nytt missionsarbete, fundera över hur ett avslut ska se ut. Det kan låta kontraintuitivt att tänka på avslut i en uppstart, men kommissionen ser en viss risk för att man ”fastnar” i en verksamhet ju mer man investerar tid och resurser i den och att det kan vara svårt att lämna och gå vidare om man inte från början har en plan för hur en avveckling ska ske. Missionsarbete är givetvis ett långsiktigt arbete, men man bör göra avvägningar mellan behovet av att nå vidare och utmaningarna med att avsluta ett arbete som har pågått i decennier.

6.3 Fallstudien

Fallstudiens två enkäter hade inte så många respondenter, främst på grund av att målgruppen var mycket mera begränsad, vilket är viktigt att komma ihåg i den följande diskussionen. Av de tre satsningarna, i Göteborg och Malmö och Helsingborg, är det bara satsningen i Malmö som ser ut att leva vidare på lång sikt. Kommissionen tror att det som särskiljer nystarten i Malmö från de andra två projekten är dels den lokala förankringen, dels tydligheten både i ledarskap och i vad man skulle göra.

Nystarterna i Göteborg och Helsingborg verkar ha lidit av ett par olika problem. Dels har det funnits en oklarhet i kommunikationen mellan lokalt engagerade och de som har tagit initiativet, dels har det funnits en oklarhet i vad för någonting det är man har startat. Kommissionen får intrycket att man i Helsingborg har tagit flera initiativ som i sig själva har varit och fungerat bra – särskilt språkcaféet men också gatuevangelisationen – men att de verksamheternas koppling till en gudstjänstfirande gemenskap verkar ha varit svårare att få till. Vad gäller just den gudstjänstfirande gemenskapen i Helsingborg verkar det som att alla engagerade har haft delvis olika föreställningar om vad det egentligen är man vill åstadkomma, och det går inte att frigöra sig från intrycket att ottydligheten har hämmat tillväxten. Kommissionen tror dessutom att det har påverkat nystarten negativt att det inte har funnits initiativtagare till projektet som har bott i Helsingborg, varit aktiva i den kristna gemenskapen och på så vis kunnat skapa en positiv rörelse inåt gemenskapen.

Underlaget avseende Göteborg är väldigt begränsat, men utifrån den information kommissionen har verkar det inte ha funnits något starkare lokalt engagemang för saken. Även om det bor många ELM-are i Göteborg har ELM aldrig haft en gudstjänstfirande gemenskap i staden. Kanske hör det samman med att Göteborg traditionellt sett har varit ett bekännelsetroget stift och att man har funnit en gemenskap i svenskkyrkliga församlingar. Så är det fortfarande men därtill finns det också en stor församling tillhörandes Missionsprovinsen som samlar många ELM-are. Det verkar ha funnits viss oklarhet mellan lokalt engagerade och initiativtagare avseende vad man startade i Göteborg och de lokalt engagerade i satsningen har angett ”ELMare på orten” som målgrupp för satsningen. Uppenbarligen lyckades man inte med det.

Nystarten i Betlehemskyrkan, Malmö, startade på ett litet annorlunda sätt. Det medlemmar i föreningen som för cirka tio år sedan hörde av sig till ELM, ELM Syd och ELU och förklarade att

⁴⁵ Se deras informationsfilm, Joshua Project, 2019, ”Remaining Mission Task Video (simple text version)”. Tillgänglig på: <https://www.youtube.com/watch?v=6ZQDJNUOty4&t=394s> Senast hämtad: 2021-08-10.

man snart inte kunde driva föreningens verksamhet vidare på grund av medlemmarnas höga ålder och att man inte var så många aktiva längre. ELM hade en stadsmissionär, Anders Göth, anställd under några år med bas i Betlehems kyrkan och när Anders Göth avslutade sin tjänst fick Markus Hector och Anders Ek möjlighet att stötta Malmö-föreningen inom ramen för sina dåvarande tjänster i Kristna Föreningen Filippi i Lund och i ELU. När sedan Markus Hector avslutade sin tjänst tog ELM över Anders Eks anställning och utökade den till en halvtidstjänst i samarbete med ELU, och så ser anställningsförhållandet fortfarande ut.

Det är som sagt svårt att dra slutsatser utifrån det begränsade underlaget. De tre satsningarna är dessutom ganska olika varandra vilket gör det svårt att jämföra dem. Men om kommissionen ändå ska uttala sig om vad man tror har varit nyckelfaktorer i positiv och negativ bemärkelse, så vill man i fallet Malmö särskilt lyfta fram att frågan uppstod inom föreningen. Det var medlemmar i föreningen som hörde av sig till ELM, ELM Syd och ELU och man var på så vis positivt inställd till att vissa förändringar behövde ske. Sedan bör man också komma ihåg att det har tagit tid innan man nådde fram till dagens positiva tillstånd. Framgångsfaktorn är inte så enkel som en anställd predikant. Samtidigt är det nog svårt att tänka sig att satsningen hade kunnat nå framgång *utan* anställda. Stadsmissionären hade en halvtidstjänst, Hector och Ek fick predika inom ramen för sina dåvarande tjänster, och idag är Anders Ek anställd av ELM riks för tjänst i Betlehems kyrkan. Kommissionen menar alltså att framgångsfaktorerna troligtvis är fler än bara en anställning, men att man troligtvis inte kan tänka bort anställningen.

Frågan om nysatsningar är viktig för ELM:s framtid, inte minst mot bakgrund av diskussionen i föregående avsnitt om mission i Sverige. Det är tråkigt att satsningarna i Helsingborg och Göteborg inte har gett fler synliga resultat men det är ändå någonting positivt att det finns satsningar att undersöka och utvärdera. Kommissionen vill uppmuntra föreningar, samarbetsorganisationer och enskilda medlemmar att ta initiativ till nya projekt. ELM-sfären behöver dem! Med enkätundersökningens och fallstudiens resultat i bakhuvudet gör kommissionen följande reflektioner avseende nysatsningar. Kommissionen begränsar reflektionerna till att gällande nysatsningar med målet att starta någon form av gudstjänstfirande verksamhet. Projekt inom affärsverksamhet, diakoni eller annat som inte syftar till en gudstjänstfirande gemenskap är en annan fråga som kommissionen inte tar hänsyn till i det följande.

1. Fortsätt ta initiativ! Det är bättre att våga satsa även om man inte når ända fram, än det är att inte våga alls.
2. Det är bättre med några få, väl genomtänkta, initiativ än det är med flera snabba initiativ. Ta därför god tid till bön och samtal i planeringsfasen.
3. Det är troligtvis en nyckelfaktor för att satsningen ska lyckas att initiativet kommer underifrån, från engagerade medlemmar eller andra intresserade. Erfarenheterna från projekten i Malmö, Göteborg och Helsingborg talar för att ett initiativ måste vara väl förankrat i den lokala gemenskapen om den ska kunna slå rot och bära frukt. Om det inte finns en lokal gemenskap att utgå från, utan satsningen börjar från noll, menar kommissionen att en nyckelfaktor i så fall är att det finns folk boendes på orten som är beredda att ansluta sig till och överlåta sig åt projektet och att deras engagemang är långsiktigt.
4. En anställd som kan vara drivande i projektet är troligtvis en nödvändig faktor, men absolut inte en tillräcklig och det är inte självklart att personen varken måste vara heltidsanställd eller fungera som predikant/pastor. Det är troligtvis viktigare att den anställde har stark

uppbäckning från ett ideellt team där alla drar åt samma håll, samt att såväl den anställda som de ideella bor på orten.

5. Det kan till och med vara så att en anställd *inte ska* vara heltidsanställd av den sändande uppdragsgivaren. Allt missionsarbete bör bygga på relationer. Visst kan man annonsera och göra reklam för sin verksamhet genom olika medier men det är främst i olika former av vänskapsrelationer som vi kan vara Herrens vittnen. Filippus vittnade för Natanael och uppmanade honom att följa med Filippus för att möta Jesus, och Paulus var verksam som tältmakare samtidigt som han gjorde sina missionsresor. Nu kan förutsättningarna se olika ut från situation till situation, men troligtvis mår hela satsningen bra av att såväl anställd som ideella har en tydlig förankring i det omgivande samhället.
6. Om ELM ska kunna starta nya verksamheter på nya platser kräver det att hela rörelsen ställer sig bakom och engagerar sig. Det räcker inte att styrelser och anställda har visioner och idéer. Kommissionen är tveksam till om satsningarna kommer att bli lyckosamma om de kommer ”ovanifrån”. Riksstyrelsen samt styrelserna för de regionala organisationerna har givetvis ett särskilt ansvar för att leda, inspirera och visionera, men hela ELM-sfären måste förenas i uppgiften om den ska kunna lyckas.
7. Kanske ska man inom ramen för de olika föreningarna och församlingarna ta initiativ till bön och samtal om vilka satsningar man skulle kunna göra på sin ort. Kanske skulle privatpersoner överväga möjligheten att gå ner i tjänst, 10-25 %, för att kunna ge den tiden till missionen i Sverige. ELM-sfären ser inte ut att ha ekonomiska möjligheter att avlöna pionjärer, åtminstone inte så att det kompenserar för inkomstbortfallet. Kanske är det en kallelse som flera medlemmar har, att gå ner i tjänst för att kunna satsa på olika pionjärsuppdrag.
8. Kanske bör ELM:s styrelse och ledning inrätta en typ av pionjärstjänst eller liknande. Den skulle kunna likna predikantkallelsen på så vis att den är ideell, lekmannaorienterad, officiellt förankrad i organisationen och med stöd från riksorganisationen.

7. Tre fokusområden för framtiden

Kommissionens tredje uppdrag var att ”Ge förslag på tre fokusområden för styrelse och ledning att arbeta med under de kommande tio åren”. Under arbetets gång har många idéer uppstått och flera förslag har diskuterats i kommissionen. Vi hoppas och tror att många tankar har väckts också i läsaren. I den här avslutande delen kommer kommissionen rikta sig särskilt till ELM:s styrelse och ledning men för att vi verkligen ska kunna ändra på något, som rapportens titel säger, behöver hela rörelsen engagera sig i förändringen. Såväl enskilda föreningsmedlemmar som missionsföreningar och församlingar behöver reflektera över vad rapporten kan få för konsekvenser i den egna gemenskapen. Utöver de tre fokusområdena ger kommissionen exempel på några frågor att samtala om och arbeta med:

- Hur kan vi bli bättre på att inkludera människor i vår gemenskap? Hur gestaltar vi Kristi kropp i våra vänkretsar och i den gudstjänstfirande gemenskapen?
- Hur skapar vi plats och utrymme för den som ”avviker från normen”?
- Hur skapar vi ett kärleksfullt klimat där vi kan samtala öppet om både enkla och svåra frågor utan rädsla?
- Hur växer vi i tro och tillit till Bibeln och till Herren Jesus?
- Hur kan vi växa starkare och tryggare i vår bekännelse samtidigt som vi bevarar en sund öppenhet för andra sammanhang och gemenskaper?
- Vilka initiativ behöver vi ta för att nå nya människor i vår omgivning med evangeliet?
- Vilken plats har utlandsmissionen i våra personliga liv och i vår gudstjänstfirande gemenskap?

Förhoppningsvis väcker läsningen många fler frågor och ger upphov till goda samtal. I allt är vi beroende av den helige Andes ledning och därför behöver vi först och främst be för Guds rike.

Vad gäller de tre fokusområdena vill kommissionen lyfta fram följande tre: kommunikation, identitet och vision samt mission, utan inbördes rangordning. Det följande är inte en strategi för hur ELM ska arbeta med frågorna utan en beskrivning av vad kommissionen menar är de viktigaste områdena att fokusera på utifrån undersökningen. Det är styrelse och ledning som äger frågan om hur man vill gå vidare med kommissionens rapport och rekommendationer.

7.1 Kommunikation

Det första området kommissionen lyfter fram kallar man för ”kommunikation”. Detta område handlar om attityder, verktyg, pedagogik, etc och spänner över allt vi gör inom ELM. I rapporten blir det tydligt att människor upplever en fyrkantighet och exkludering i ELM som bland annat beror på hur vi bemöter oliktankande, hur vi talar om andra sammanhang och hur vi förmedlar våra mest grundläggande övertygelser. Men det handlar också om pedagogiska verktyg för hur vi förmedlar tron i predikan, undervisning och samtal.

Fokusområdet är brett och spänner över mycket. När man griper över mycket finns alltid risken att man blir så generell att man till slut inte säger någonting. Kommissionen vill därför precisera sig i tre punkter.

- Attityder gentemot andra kristna syskon och sammanhang. Man kan ha och förmedla avvikande åsikter – man kan till och med rikta svår kritik mot andra – utan att för den skull bli nedlåtande, raljant eller föraktfull. Som Guds efterföljare ska vi sträva efter kärlek, barmhärtighet och ödmjukhet. Det kan man göra samtidigt som man söker sanning, renhet och helighet. Vi ska vara snara att bejaka och glädjas åt det som är bibliskt och sunt och gott oavsett om det kommer fram i vårt eget sammanhang eller i helt andra sammanhang, och på motsvarande sätt ska vi vara beredda att kärleksfullt tillrättavisa när någonting blir fel – först och främst i vårt eget sammanhang, men när det behövs också i andra.
- Hur vi kommunicerar våra grundläggande övertygelser. En av ELM:s styrkor är att man vågar sticka ut hakan och stå för sådant som kan väcka anstöt i dagens samhälle. Lärofrågor och etiska frågor har alltid varit viktiga för ELM, och ska även fortsättningsvis vara det, men allt ska syfta till att lyfta fram Herren Jesus. Givetvis kommer människor att ta anstöt av Guds ord. Människor lämnade ju även Jesus och sa: ”Det här är en svår tanke/hårt tal. Vem står ut med att höra den?”⁴⁶, och Jesus sa om sina lärjungar: ”Ni kommer att bli hatade av alla för mitt namns skull.”⁴⁷ Men det är evangeliet de ska ta anstöt av och inte lärjungarnas plumphet. Tvärtom ska vi ju inte tröttna på att göra det goda och tala väl om alla. Detta bör genomsyra hela ELM också när det kommer till att kommunicera våra övertygelser där det bränner till.
- I nära anslutning till föregående punkt menar kommissionen att ELM behöver bli bättre på att förklara sina ståndpunkter. Steg har tagits i t.ex. Lärorådets texter om mötesledning och ekumenik, men man behöver göra mer. Man behöver dessutom fundera över hur man ska komplettera publiceringen av ett dokument med andra typer av medier så att den teologiska argumentationen görs tillgänglig för fler.

Lösningen på den kommunikativa utmaningen består troligtvis inte i en kommunikationsplan eller en anställd kommunikatör. Det handlar snarare om en kultur som behöver odlas där hela ELM, från styrelser och anställda till den enskilda medlemmen, bidrar. Vi behöver fördjupas i vårt lärjungaskap så att vi både växer i sanning och i kärlek. Då finns förutsättningarna för att vi både ska kunna vara tydliga med vad vi tror på och samtidigt beredda att samtala om allt med ödmjukhet och stringens. Varje ELM-are har en roll att spela i detta men givetvis har styrelser och anställda ett särskilt ansvar för att skapa förutsättningar för att en sådan kultur ska kunna odlas.

7.2 Identitet och vision

Nästa fokusområde kommissionen vill föreslå benämner man ”identitet och vision”. Många respondenter har lyft fram frågor om förening/församling och andligt ledarskap som en särskilt viktig fråga för ELM att arbeta med. Åldersgrupperna 21-30 och 31-50 år är särskilt angelägna om ett svar på frågan.

Idag är ELM en spretig rörelse med föreningar och församlingar som sinsemellan fungerar på ganska olika sätt. Vissa föreningar har samlingar 1-2 gånger i månaden på söndagseftermiddagar eller lördagskvällar medan andra har en anställd präst och firar gudstjänst med nattvard flera söndagar i månaden.

I diskussionen ovan, [kapitel 6.2.4](#), reflekterar kommissionen över olika aspekter av saken och landar i slutsatsen att ELM:s ledning hellre bör satsa på att förtydliga sin identitet och vision än att leda rörelsen i en specifik riktning. Genom åren har det gått att hålla samman rörelsen trots

⁴⁶ Joh. 6:60.

⁴⁷ Mark. 13:13.

spretigheten och kommissionen tror att det bör gå också i fortsättningen så länge man ger föreningarna frihet att utvecklas efter sina lokala förutsättningar.

Det kan verka som ett icke-svar, som inte löser någonting, men kommissionen menar att den här problematiken inte är en ny utmaning utan samma som fick BV:s kritiker att sja om dess splittring (se s. 36) men nu i en något annorlunda tappning. Problemet finns inbyggt i ELM:s organisationsstruktur, och har starka historiska rötter, och därför menar kommissionen att man måste söka lösningen på problemet i historien och identiteten.

Spretigheten kan dock upplevas som ett problem om man inte ser vad som binder samman rörelsen utan fokuserar på olikheterna. Här har ELM:s ledning en mycket viktig uppgift i att förtydliga och kommunicera vad som faktiskt är den sammanhållande visionen i ELM. Styrelsen har sedan länge satt igång ett så kallat IVS-arbete – identitet, vision, strategi – men det har dels kommit av sig, dels fallit i glömska. Risken finns alltid att man gör ett gediget arbete som leder fram till ett dokument, men att det sedan stannar där. Ledningen bör återuppta IVS-arbetet och samtidigt arbeta på att förmedla det som görs och har gjorts.

Kommissionen menar att huvudpoängen med IVS-arbetet inte är att det tas fram skrivna identitets- och visionsdokument utan att sakfrågorna behandlas och börjar kommuniceras utåt. En gemensam förståelse för ELM:s identitet och vision borde räcka långt för att skapa enhet i en rörelse som både är och bör tillåtas vara spretig.

7.3 Mission

Det sista fokusområdet kommissionen vill lyfta fram i rapporten är ”missionen”, och området innefattar både sverige- och utlandsmissionen. Man får nog säga att det är ett paradigmskifte som har skett i ELM de senaste decennierna med tanke på hur relativt långt ner i rangordningen utlandsmissionen hamnade i fråga 29. Kommissionen menar att resultatet visar att styrelse och ledning måste arbeta aktivt med att förklara och försvara utlandsmissionens nödvändighet och visa hur utlandsmissionen inte är valbar utan en del av vår kallelse som kristna.

Utlandsmissionen har i hela ELM:s historia varit den kanske viktigaste visionen som har hållit ihop rörelsen, och kommissionen menar att det borde vara möjligt att åter samla rörelsen kring det uppdraget. Men det kräver att missionsuppdraget försvaras teologiskt och kommuniceras ihärdigt.

Det är samtidigt nödvändigt att ELM tar kliv framåt i sverigemissionen om ELM ska ha en framtid. Resultatet från statistikundersökningen är djupt oroväckande. ELM tappar medlemmar i rask takt och det startas inga nya gemenskaper – i stället läggs förening efter förening ner. Den här trenden kan inte styrelse och ledning vända på egen hand. Hela rörelsen måste komma samman och kämpa tillsammans, men ledningen har ett viktigt ansvar för att leda rörelsen genom den här utmaningen.

8. Avslutning

Med publiceringen av rapportens andra del har Framtidskommissionen fullgjort sitt uppdrag och överlämnar den till ELM:s styrelse, ledning och medlemmar. I en mening är arbetet slutfört men i en annan mening har det knappt börjat. När kommissionen började sitt arbete under hösten 2020 hade man inte förutsett hur omfattande resultatet skulle bli men så här på sensommaren, i augusti 2021, är man överväldigad av responsen. Särskilt enkätundersökningen har rört vid något som många anser vara viktigt – även de som har lämnat ELM eller bara varit med under en kortare tid.

Kommissionen är väl medveten om att undersökningen kan ha rört upp känslor hos enskilda, men man är djupt tacksam till alla som har valt att ta sig tiden att öppet och ärligt berätta om sina erfarenheter av ELM. Visst kan det vara svårt att reflektera över sådant som inte har varit bra och nog är det utmanande att svart på vitt se hur medlemsutvecklingen stadigt sjunker, men om man inte sätter ord på det dåliga blir det desto svårare att förändra det. Och om man inte frågar är det dessutom mindre chans att man får höra om allt det som faktiskt är bra. Förhoppningsvis har Framtidskommissionens arbete satt igång ett samtal i rörelsen. Det samtalet måste hållas levande.

Man kan drabbas av missmod när tänker på de utmaningar som såväl kristenheten som ELM står inför. Vi är en liten rörelse med få anställda och begränsad ekonomi. Men å andra sidan spelar vi inte efter världens regler utan efter himmelrikets, och i Guds rike gäller att Guds kraft fullkomnas i vår svaghet⁴⁸ och Herren Jesus sa: ”Om någon förblir i mig och jag i honom, så bär han rik frukt. Utan mig kan ni ingenting göra.”⁴⁹ Det fritar oss givetvis inte från ansvar men det påminner oss om att vi inte behöver vara nedslagna ens i motgångar och svårigheter. Guds möjligheter och vägar är inte våra möjligheter och vägar. Gud hindras inte av att ELM är litet, ja tämligen obetydligt i världens ögon: ”Inget hindrar Herren att ge seger genom några få lika väl som genom många.”⁵⁰

Det är ett hårt arbete som ligger framför rörelsen och det kommer kräva öppenhet, beslutsamhet och överlåtelse. Men framför allt kräver det Guds välsignelse och det kan vi inte begära – bara be om. När Josua skulle ta över efter Mose kan man tänka sig att det kändes som att Josua hade en stor kostym att fylla, men Herren uppmuntrade honom med ord som också kan tillämpas på ELM:

Jag ska inte lämna dig eller överge dig. Var stark och frimodig, för du ska som arv åt detta folk fördela det land som jag med ed har lovat deras fäder att ge dem. Var bara stark och mycket frimodig så att du håller fast vid och följer all den undervisning som min tjänare Mose har gett dig. Vik inte av från den vare sig åt höger eller åt vänster, så ska du ha framgång vart du än går. Låt inte denna lagbok vara skild från din mun. Tänk på den både dag och natt, så att du håller fast vid och följer allt som är skrivet i den. Då ska du lyckas på din väg och då ska du ha framgång. Har jag inte befallt dig att vara stark och frimodig? Var inte rädd eller förfärad, för Herren din Gud är med dig vart du än går.

Gud kunde befälla Josua att vara frimodig eftersom frimodigheten inte primärt är en känsla utan modet att gå på Guds löften. Herren lovade Josua framgång i den mån han var trogen Guds ord, och det var ju samma löfte som Jesus upprepade i Johannes 15 när han lovade att den som bevarar hans ord och förblir i honom ska bära rik frukt.

Därför avslutar kommissionen den här rapporten med en uppmaning till hela rörelsen: Var frimodiga och starka! Håll er till Herrens ord så ska era planer ha framgång.

⁴⁸ 2 Kor. 12:9.

⁴⁹ Joh. 15:5.

⁵⁰ 1 Sam. 14:6.